

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Conferentiæ Theologico Morales

Compendiosè propositæ ac breviter resolutæ Ad Usum Directorum
Conferentiarum Hebdomadalium ... DD. Parochorum, Curatorum,
Confessariorúmque omnium

Ex Materia De Actibus Humanis Excerptarum

Sargar, Elisaeus

Augustæ Vindelicorum, 1720

Titulus I. De Conscientia.

urn:nbn:de:hbz:466:1-41214

TITULUS I.

De Conscientia.

Pro perfecta intelligentia
 (tum nominis tum rei)
 per nomen *Conscientia* si-
 gnificatz capeflenda, prae-
 sciendum est, quod sicut
 in intellectu nostro respectu cognoscibi-
 lium est quidam habitus cognoscitivus pri-
 morum principiorum speculativorum,
 inclinans ad veritatem cognoscendam
 atque à falsitate discernendam, dictus
intellectus, cui cognita sunt ejusmodi prin-
 cipia per se nota; utpote *quodlibet est, vel*
non est; idem non potest simul esse & non esse;
omne totum est majus sua parte; qua-
cunque sunt eadem uni tertio, sunt eadem
inter se &c. ita in eodem Intellectu re-
 spectu agibilium, seu actuum humanorum
 sit quidam habitus cognoscitivus primo-
 rum principiorum moralium seu practico-
 rum, generatim inclinans ad bonum agen-
 dum

A

MANN
cent. Ro
C. Princ.
Ecclef. &
garius.

TU

dum, & malum fugiendum, cui cognita sunt huiusmodi principia practica per se nota; videl: *bonum honestum amplectendum; malum peccati fugiendum: Deus colendus; quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris; convenienter natura vivendum; non plus irascendum, bibendum, comedendum quàm oportet.* Atque hic habitus ad talia principia inclinans vocatur *Synderesis*, five conservatio; eò quod suo dictamine naturam rationalem in bono conservet, quæ alioquin ex naturali infirmitate facile illimè declinatura esset in malum.

2. Ex his porro principiis practicis oritur alia notitia conclusionum universalium indè deductarum, vocaturque *Scientia moralis*: E. G. *Synderesis* dictat, malum esse fugiendum: subsumit ratio, furtum vel adulterium est malum: atque concludit: ergò non est furandum, non adulterandum. Et notitia talium conclusionum, & habitus ad eas inclinans propriè dicitur *Scientia moralis*; definiturque: *Est habitus cognoscitivus conclusionum universalium practicarum ex principiis practicis deductarum.* Quod si ratio

De Conscientia recta & Erronea. 3

ratio subsumat motivum naturale, seu lumine naturæ notum, erit *Scientia moralis naturalis, sive Ethica*: si verò illud motivum subsumptum sit supernaturale, sive divinitus revelatum, habebitur *Theologia moralis*; quæ proinde benè definitur: *Est habitus cognoscitivus conclusionum universalium practicarum ex principiis supernaturalibus seu revelatis.* V. G. Malum est fugiendum: sed furtum, vel adulterium est malum; quia à Deo in Decalogo prohibitum; igitur furandum & adulterandum non est.

3. Quod si hanc conclusionem inferas in particulari sis: furtum & adulterium est malum, quia à Deo prohibitum; infert *Conscientia*: ergò hanc rem non debeo auferre invito domino; ergò ablatam teneor restituere. Est enim *Conscientia dictamen intellectus practicum ex principiis communibus judicans aliquid in particulari, seu hic & nunc agendum, ut bonum honestum, vel fugiendum ut malum inhonestum.*

4. Dividitur in Rectam, Erroneam, probabilem, dubiam & scrupulosam; quia quinque potissimum modis contin-

git intellectum ex principiis communibus iudicare circa actionem in particulari. Aut enim concludit ex principiis veris, & certis; & erit *Conscientia Recta*: aut ex principiis falsis, creditis tamen pro veris & certis; & erit *Conscientia Erronea*: aut ex probabilibus seu vero similibus tantum; & erit *Conscientia probabilis*: aut nihil plane concludens manet suspensus circa honestatem actionis: & erit *Conscientia dubia*: aut deinceps inani motivo suspicatur ac timet malum; atque ita sequetur *Conscientia scrupulosa*.

Alia iterum est *Conscientia bona*, quam quis sibi conscius est recte factorum, aut habituatus ad recte faciendum: alia *Conscientia mala*, qua culpabili ignorantia vel malitia malum sub ratione boni prosequendum arguit. His ita prenotatis sit,

CONFERENCE I.

5. **P** Seudomoralis Theologus pro defendenda sua malitia facit hunc Syllogismum, cuius Major est Synderesis, hoc modo: omne bonum est amabile & prosequendum; sed furari, fornicari & adul-

adulterari est mihi bonum; quia utile & delectabile; ergò mihi licitum est hanc rem furari, cum hac fornicari, & adulterari; quæritur ergò, an hæc conclusio sit Conscientia?

RESOLUTIO: Hæc conclusio non meretur nomen Conscientiæ, sed potius Anticonscientiæ: Ratio est: quia dictamen rationis non procedit secundum rationem superiorem honestatis sed inferiore utilitatis & voluptatis: constans est autem apud omnes, *Conscientiam essentialiter consistere in dictamine honestatis*; quippe quæ essentialiter debeat esse regula directiva actionum humanarum honestarum, & ad finem rectum seu honestum: igitur &c.

CONFERENTIA II.

6. Genes. 29. narratur de Jacob petente ingredi ad dilectam Sponsam suam Rachelem, pro qua jam servierat septem annis: supposita autem illi erat Lia ipso inscio, cum qua proinde habuit rem suam, tanquam cum uxore propria Rachele, quæ tamen non erat. jam

A 3

ergò

ergò quaeritur: an Iacob bonâ conscientia cognoverit Liam?

RESOLUTIO: Jacob secundum rectam & bonam conscientiam ingressus fuit ad Liam. Ratio est: quia virtualiter saltem ita argumentabatur. *Licetum est ingredi ad suam: principium verum; sed haec est mea: quae est minor, licet speculative falsa, utpotè difformis suo objecto practicè tamen vera erat; siquidem secundum rectam rationem nec potuit nec debuit aliter judicare; igitur verâ & rectâ Conscientiâ intulit; ergo licet mihi ad hanc ingredi.*

Dices, Hanc Conscientiam illatam ex motivo falso non posse esse nisi falsam. R. Eam esse quidem ex motivo falso speculative non verò practicè, id quo invincibiliter: ideoque esse quidem Erroneam invincibiliter atque inculpabiliter, veram tamen & rectam practicè.

CONFERENCE III.

7. **S**ed quid si Iacob fuisset à viro gravi & fide digno prae monitus de fraude Laban, & tamen absque alia adhibita diligentia inquirendæ veritatis ad Liam suppositam intrasset?

R. Tunc

8. Tunc minorem, *hæc est mea*: futuram fuisse tam speculativè quàm practicè falsam; quia fuisset difformis rectæ rationi practicæ, dum sine sufficienti & rationabili motivo ita judicasset, non adhibendo diligentem inquisitionem veritatis: quare accessisset ad Liam cum conscientia Erronea vincibili & culpabili; adeoque speculativè & practicè falsa.

CONFERENTIA IV.

8. COMMUNIS DD. D. Thomæ 1. 2. q. 19. a. 5. D. Bonav. in 2. d. 39. a. 1. q. 4. Azor. Sanchez. Vasq. & aliorum, docet, *Conscientiam non tantum rectam, sed etiam erroneam invincibilem obligare ad sui sequelam sub peccato; pro ratione dictaminis mortali vel veniali; actumque conformatum honestum atque moraliter bonum efficere.* Quæritur ergò, an credens hodiè esse festum, cum non sit, omittendo factum peccet mortaliter? item alius in die festo invincibiliter putat non esse festum, an peccet si sacrum audire negligat? item, quidam putat invincibiliter hodiè esse diem jejunii, cum non sit, & manducat carnes: alius diem veneris putat similiter esse diem

Jovis, an comedendo carnes peccet contra præceptum Ecclesiæ? alius putat licitum esse mentiri officiosè pro servanda vita proximi: aut furandum ditiori ut de egegenti: an excusentur à peccato? Ratio dubitandi est; quia malum non potest præcipi vel obligare hominem: sed id, quod Conscientia Erronea dicitur, v. g. furari, mentiri, die veneris carnes manducare, die festo missam non audire, est verè in re, & intrinsecè malum: ergò illa Conscientia non potest præcipere vel obligare aut liberare hominem ad vel à peccato.

RESOLUTIO: Credens hodiè esse festum, quod non est, omittendo sacrum, peccat mortaliter: alius putans non esse festum, cum sit, non peccat negligendo audire sacrum: similiter putans invincibiliter diem veneris esse diem Jovis, manducando carnes non peccat: nec ille qui mentitur officiosè pro liberando proximo: nec denique ultimus furando ditiori, ut succurrat egentiori. Ita docent cit. DD. &c.

Probatur I. ex Apostolo ad Rom. I4. ubi cum docuisset in lege Christiana nullum

um cibum esse immundum ; nihilo mi-
nus asserit Judæos conversos, qui ex con-
scientia Erronea putant cibos gentilium es-
se immundos ac veritos, verè peccare, si
comedant. *Scio* (inquit) *& confido in*
Domino Jesu, quia nihil commune est per
ipsum, nisi ei qui existimat quid commune esse,
illi commune est. II. Ratione manifesta:
quia dictamen conscientie proponens vo-
luntati aliquid, ut lege præceptum aut pro-
hibitum, bonum vel malum, est imme-
diata lex & regula voluntatis in operando:
atque adeò præcipiens vel prohibens ali-
quid obligat sub peccato præcisè quatenus
proponitur voluntati per dictamen intel-
lectus saltem practicè verum : ergò non
tantum conscientia recta, sed etiam erro-
nea invincibilis, practicè verè dictans ali-
quid esse præceptum vel prohibitum &c.
obligat voluntatem ad sui sequelam sub
peccato, ut contra faciens, v. g. erroneè
putans hodie esse diem festum, & sacrum
omittens &c. verè peccet.

Ad rationem dubitandi &c. Malum
formaliter ut malum, practicè propositum
voluntati in ratione mali, non posse præ-

cipi, vel obligare hominem; bene autem
malum materialiter tantum; quando
practicè proponitur voluntati sub ratione
boni.

CONFERENTIA V.

9. **E**X dicta Conferentia videtur sequi
licere postea delectari de opere in
trinsecè malo ex inculpabili ignorantia
perpetrato: v.g. de carne comesta die ve-
neris: de liberatione proximi facta per
mendacium officiosum: de subventionibus
charitativa procurata pauperi per furtum:
& quidni etiam de periurio, homicidio,
adulterio invincibiliter bene factis? quia
omnia videntur esse illicita.

RESOLUTIO: Hæc omnia licent,
quamdiu durat conscientia invincibilis di-
ctans fuisse bonum: at postquam quis co-
gnovit actum fuisse intrinsecè malum, de eo
præterito materialiter accepto & secun-
dum se, delectari est peccatum ejusdem
speciei cum ipso actu, secundum omnes.
Ratio primæ partis est: quia durante Con-
scientia invincibili dilectatio est de objecto
honesto: perinde enim est sic delectari ac
sibi complacere, quod tali actu non pec-
caverit:

ne autem peccaverit : hoc autem licitum esse , nemo
quando negaverit. Ratio autem posterioris partis
ratione patet. quia postquam quis cognovit
talem actum fuisse intrinsecè malum,
complacens sibi de eo habet objectum
simpliciter malum ; adeoque peccat pec-
cato ejusdem malitiæ cum ipso actu. Un-
de in confesso est apud omnes , pollutio-
nem in somnis inculpate habitam fieri po-
tè mortalem, si vigil sibi de ea compla-
ceat ratione delectationis habita : non ve-
rò si ideò exultet in vigilia, quòd innocen-
ter liberatus sit à tentatione vel certa ali-
qua infirmitate, de quo fortè plura infra
de peccatis.

CONFERENTIA VI.

10. **Q**uidam ex Conscientia erronea
culpabili ac vincibili existimat
esse peccandum pro liberanda adultera à
morte, dum putat hoc esse opus misericor-
diæ & charitatis : itaque sciens esse adul-
teram, coram Judice jurat non esse, quæri-
tur : an peccet ?

11. Cum communi & D. Thom. 1. 2.
q. 19. a. 6. Eum utique peccare : Ratio est
quia actus factus ex conscientia erronea &
vincibili

vincibili culpabiliter dictante malum est, bonum, est malus; quia indirectè voluit peccare tarius in sua causa, scilicet in errore vincibilis; eo ipso enim quo potuisset & debuisset vincere errorem inquirendo veritatem & culpabiliter neglexit, voluit & ipsum errorem & malum inde secutum seu voluntariè ignoratum.

II. Sed quid si æquè timet se peccaturum contra charitatem non pejerando, ac pejerando contra Religionem? R. id tam facile fieri non posse ab eo, qui habet conscientiam erroneam vincibilem, quam potest & debet deponere ac corrigere; quod si ergò culpabiliter eam retineat, nil mirum, stante uno absurdo sequi & alterum ut scilicet necessariò peccet, quid quid elegerit. Quod si autem perplexus invincibiliter putet utramque partem esse peccatum, tunc eligendum illi est, quod minus apparet peccatum; aut si nec hoc dijudicare possit, eligat sive unum, sive alterum & non peccabit. Nemo enim necessitate peccat; is autem unam partem eligere, videlicet peierare vel non peierare, necessitate cogitur: igitur non peccat. Nec regula fert

malum fert, quod ipse se iudicet peccare; quia
tunc voluntas peccatum non consequitur iudicium in-
vincibilem, sed ad actum liberæ voluntatis,
& debet in proposito deficere. Ita per omnia no-
strum Patritius Tract. 1. cap. sect. 2. ex San-
cti Thomas lib. 1. moralium c. 11. n. 14.

CONFERENCE VII.

12. **S**ubditus ex conscientia erronea pu-
tat certum aliquem actum esse il-
licitum, quem tamen superior ipsi legiti-
mè præcipit exequendum; quaeritur: an
debeat satisfacere præcepto superioris,
quàm dictamini Conscientiæ erroneæ?
D. Bonav. in 4. & 2. q. a. 1. q. 3. absolu-
tè respondet standum esse præcepto su-
perioris.

RESOLUTIO. Vel conscientia sub-
diti est erronea invincibilis, vel vincibilis:
si primum, ea plus obligat quàm præcep-
tum contrarium quantumvis rectum su-
perioris: Ratio est; quia subditus tunc
sequendo suum dictamen inculpate qui-
dem erroneum, practicè tamen (ut sup-
ponitur) omninò verum, non peccat;
quia prudenter sequitur immediatam re-
gulam actionum humanarum; & conse-
quen-

quereret obediendo contrario præcepto
superioris peccaret agendo contra im-
mediatam regulam actionis humanæ.
delicet contra dictamen rationis pruden-
ter conceptum, quo solo mediante
omnis lex vel præceptum vim obligantem
habet: igitur &c. si verò secundum, id est
si Conscientia subditi est vincibilis, tum
præceptum superioris obligat ad deponen-
dam ac corrigendam Conscientiam erro-
neam culpabilem; & consequen-
ter ad obediendum præcepto superioris.
Ita Sanchez cit. & Bard. Discept. 3. c. 1.
Quare D. Bonav. intelligendus est de Con-
scientia erronea vincibili & culpabili, non
verò invincibili.

CONFÉRENTIA VIII.

13. **C**ontingit non rarò poenitentes la-
borare conscientia erronea etiam
in re gravi, quaeritur: an confessarius id ad-
vertens teneatur eos informare? pro Re-
sponsione sit.

RESOLUTIO I. Quandocunque po-
nitens laborat conscientia quavis erronea
circa aliquod requisitum ad validam abso-

lucio

lutionem à peccatis (puta, non esse explicandas species aut numerum peccatorum moralium: non requiri aliquem dolorem supernaturalem de peccatis commissis, aut propositum emendandi, vel restituendi injustè ablata &c.) Confessarius id advertens tenetur sub mortali cum instruere & admonere. Ita omnes. Ratio est evidens: quia confessarius, quantum est de se, gravissimè obligatur curare, ut validè & licitè administret Sacramentum. Eadem ratione, quando confessarius advertit pœnitentem laborare Conscientiâ erroneâ, seu ignorantia vincibili ac culpabili in materia peccati mortalis, tenetur cum informare; quia aliàs talis maneret in malo statu, adeoque incapax absolutionis est etiam communis cum Soto *in 4. d. 10. q. 2.*

4. 4.

RESOLUTIO II. Pœnitentem laborantem conscientiâ erroneâ, in materia peccati contra se, (utpote putantem esse peccatum, quod non est: aut esse peccatum mortale, quod solum est veniale) tenetur confessarius informare de errore, adhibita tamen cautelâ, nè conscientias nimis

mis lavet. Ratio est: quia confessorius est spiritualis doctor & medicus, quantum est de se, tenetur poenitentem liberare à peccato: sed qui putat se peccare mortaliter cum re ipsa non ita peccet, ratione tamen dictaminis erronei, revera ita peccat: igitur &c. Ita Patrit. sub n. 27. post Sanchez. 2. de Matrim. Disp. 38, r. 4. & communis.

15. RESOLUTIO. III. Confessorius ex Confessione advertit, poenitentem contraxisse matrimonium in validum (sive ex jure humano, ut cum consanguinea prioris conjugis intra quartum gradum; sive jure divino, v. g. priore conjugis nondum mortua) ex errore vel ignorantia invincibili & inculpata, durante etiamnum bona fide; & simul etiam advertit, si ipsum informet de errore, tamen conjugem putat etiam non derelicturum, & sic contraud peccaturum: aut certe si derelinquat, oritura gravissima scandala, incommoda ac difficultates circa proles jam susceptas (nisi per dispensationem possint hæc omnia commodè evitari) eo casu potest ac debet confessorius prudenter dissimulare, imò si opus sit etiam obligationem debiti

docere. Sanchez cit. n. 8. Et ratio est, quia ex duobus malis minus est eligendum: minus autem malum est fornicari materialiter tantum in bona fide, quàm accepta informatione imprudenti formaliter peccare, aut alia graviora causare.

CONFERENTIA IX.

16. Confessarius advertit pœnitentem velle ducere uxorem in gradu dirimente (idem est de quovis alio actu vel contractu illicito merè futuro) qui tamen ex errore invincibili ita se posse putat, an teneatur informare, etsi credat informatum non pariturum, ideoque gravissimè peccaturum?

RESOLUTIO: Talis confessarius tenetur suum pœnitentem instruere de matrimonio futuro invalido. Ita Patrit. cit. n. 29. post Marchant. hic. & Com. Ratio est: quia confessarius ut spiritualis Pater, Doctor & Medicus animarum, ex officio suo tenetur pœnitentem informare de erroribus conscientiae, nisi subsit rationabilis causa dissimulandi: atqui hic nulla subest rationabilis causa dissimulandi, sicut in priori casu; ille enim, qui ex errore invincibili jam contraxit matrimonium, est in possessione bonæ fidei, & si informetur, constituitur in perplexitate atque periculo aut peccatorum aut scandalorum, &c. Quibus se moraliter extricare nequit; hic autem, qui nondum contraxit, liber est, extra angustias & pericula præfata: itaque sicut hic non habet causam non recedendi à suo errore, ita & con-

Pars II.

B

fessa-

confessarius non habet causam dissimulandi suum officium de non informando poenitentem de suo errore, & consequenter secutorum peccatorum causa per se, nullo modo erit informatio confessarii, sed malitia libera poenitentis informatio.

De Conscientia probabilis.

17 **P**RO intelligentia Conscientiæ probabilis sciendum est, eam ex communi Doctorum definiri, quod sit ea, quæ ex principiis seu motibus probabilibus tantum practicè certò dictat aliquid licere, vel non licere. Sicut enim quando sub principio synderesis ratio subsumit aliud principium certum, vel pro certo creditum, enascitur conscientia recta vel erronea, ita quando eadem ratio assumit per opinionem probabilem aliquod incertum quidem, cui fortè falsum subesse possit, tamen certò verosimile ac probabile, inde nascitur conscientia probabilis seu opinativa; & ipsa quidem incerta speculativè, omninò tamen certa practicè. Ut patet ex hoc discursu: *Omnis contractus justus est licitus: sed census germanicus accipere quinque pro centum est probabiliter justus: ergò probabiliter est licitus.* Ubi minor & conclusio opinativa, etsi incertæ quoad veritatem, sive speculativè, certò tamen probabiles sunt: & quia iterum certum est, conscientiam posse sequi opinionem probabilem, hinc sequitur conscientia practicè certa: *ergò & mihi vel tibi, hic & nunc licet inire hunc contractum, exigendo quinque pro centum, salvo capitali.* Unde formari potest sequens, hic prima, in ordine

CON

CONFIDENTIA X.

18. **C**onscientia, etiam tantum probabilis debet esse regula actionis humanæ honestæ, atque operantem practicè & moraliter securum reddere de honestate suæ actionis, quod scilicet sic operando non peccet: quomodo autem potest operans esse securus de honestate suæ actionis per conscientiam probabilem tantum, quippe quæ habet adjunctam formidinem de opposito, num res sic se habeat? ne fortè census germanicus sit injustus? ne fortè res, quam emere volo aut divendere, sit aliena? pro responsione sit

RESOLUTIO: Ut conscientia probabilis in praxi tuto sequenda sit, debet semper formari per modum judicii resoluti & practicè certi; & ideo dictum est in ejus definitione, *practicè certò dictat*: dictat inquam hic & nunc licere sic operari (contrahere, emere, vendere, jejunium non servare) absque practica formidine de opposito, *ne fortè non liceat hic & nunc operari: ne fortè peccet contrahendo, emendo, vendendo, non jejunando, &c.* Nam eo ipso, quo quis ita practicè formidat de opposito, censetur practicè dubitare: cum conscientia autem practicè dubia nunquam licet operari; consequenter conscientia probabilis debet *practicè certò dictare*, id est, debet habere judicium resolutum & practicè certum; quantumvis maneat speculative incertum de veritate, an revera res ita se habeat. Ita Patrit. cit. n. 32. referens pro se Laym. Marchant. & alios.

CONFIDENTIA XI.

19. **U**Nde diligenter attendant, qui de aliqua materia vel operatione v. g. attentione requisita in horis canonicis, &c. curiosè legunt opiniones diversorum Authorum; quorum unus tenet sub mortali requiri devotionem & attentionem internam: alius externam tantum: tertius neutram, sed sufficere prolationem verborum integram: interim ipsi se non resolvunt practicè, sed manentes dubii, non curant, quid agant. Tales enim non habent conscientiam ullam probabilem; utpotè non formantes sibi iudicium certum practicè quid agendum sit; ideoque labuntur & peccant.

CONFIDENTIA XII.

20. **S**ed quid sentiendum de illis, qui post actum commissum vel omissum, antequam vadant ad confessionem, percurrunt Authores, ut inveniant sibi faventem sententiam vel opinionem?

RESOLUTIO: Hi in vanum laborant: quia opinio subsequens non potest justificare praecedentem actionem: vel enim antecederet operati sunt bona fide & ex ignorantia, vel errore invincibili: & sic non peccarunt, nec confessionis opus habent: vel operati sunt mala fide, cum dubitatione practica aut ignorantia vincibili culpabili, non adhibentes aliquam diligentiam, ut scirent, an actus sit licitus vel illicitus; & tunc certò peccarunt pro ratione notitiæ, dubii, vel ignorantiae; ideoque absolutè confiteri debent. Patrit. cit. n. 33.

CONFERENTIA XIII.

21. **A**lius ante factum opus, de quo dubitat, an sit licitum, datâ operâ volvit & inquit varios Authores, & opiniones, ut tandem reperiat sibi faventem, quid de hoc dicendum?

RESOLUTIO: Hic, si bona fide procedat, ut inveniatur sententiam vel opinionem sibi faventem verè probabilem, ac ratione vel fundamento non levis momenti nixam, tutò eam sequetur. Ita Sanchez l. 1. Moral. c. 9. & Francis. Bardi hic Discept. 4. c. 19.

Ratio verò est: quia operans juxta probabilem sententiam, non peccat. Quod si verò talis procedat mala fide, ut modò inveniatur aliquem Authorem sibi faventem, non curando, quo fundamento vel ratione nitatur; is certè ex tali opinione necque conscientiam practicè certam formare, nec consequenter licitè ac tutò operari poterit.

CONFERENTIA XIV.

22. **S**ubdit hic P. Patrit. n. 35. quæstionem incidentalem; an in formanda conscientia probabili liceat pro libitu variare, ut puta modò hanc, modò illam opinionem probabilem sequi? E. g. de de certo vectigali cujusdam terræ domini dubitatur, an sit justum, vel injustum? sententia sunt pro & contrà, utraque probabilis. Item sunt opiniones utrinque probabiles, voventem posse, & non posse propria autoritate votum in aliud opus æquale commutare v. g. jejunium in Eleemosynam, vel econtrà.

B 3

RE-

RESOLUTIO prima pro prima quaestione: potest viator sequendo opinionem probabilem *vectigal esse injustum*, illud defraudare; postea autem mutatâ sententiâ, *esse justum*, illud tributum emere, & ipsemet exigere. Ratio est: quia adhuc manet ei integrum, ut si demonstretur tributum fuisse justum, antea defraudatum possit restituere.

RESOLUTIO pro secunda parte: si devotulus vovit jejunium in vigilia Præsentationis B. V. Mariæ, & commutavit illud in Eleemosynam æstimatam æqualiter Deo gratam juxta sententiam affirmativam, *quod possit* & ita omisit jejunium; non potest postea sequendo aliam sententiam, *quod non potuerit commutare*, etiam omittere Eleemosynam. Ratio est: quia sic votum nullo modo servaretur, saperetque fraudem ac illusionem, nec maneret res integra. Ita Barthelemy cit. c. 14. & Patrit. n. 35.

CONFERENTIA XV.

23. **Q**uia alia est opinio probabilis intrinsecè, nixa scilicet motivo rationabili legis divinæ naturalis vel positivæ, atque in his fundatis iustis legibus humanis conformis est, vel non repugnat: alia opinio probabilis extrinsecè tantum, nixa auctoritate doctorum; quaeritur hic, an liceat utramque sequi? pro qua sit

RESOLUTIO I. *Licetum est sequi opinionem verè probabilem intrinsecè.* Ita omnes: & ratio est: quia quod rectè & prudenter creditur licitum, etiam licitè fit, cum rectum ac prudens iudicium sequens non peccet: sed opinio verè probabilis intrinsecè nixa motivo rationabili, (et si in

certo (speculative) recte tamen & prudenter judicat aliquid esse licitum: & conscientia inde formata est verus actus prudentiæ, & est certa practice: ergo licitum est in conscientia sequi opinionem verè probabilem intrinsecè.

RESOLUTIO II. *Non licet sequi opinionem extrinsecè tantum probabilem.* Id est, sola & mera Authoritas doctorum quorumlibet non fundat opinionem practice probabilem, sed solum concomitanter vel præsumptivè. Ita Navarr. Azorius. Caspen. Marchant. & Bardi citati à Patrit. cit. n. 38.

Probatur: quia nulla opinio potest censerì verè & practice probabilis, nisi appareat conformis vel non dissona rectæ rationi, vel legi, præsertim divinæ: sed ex mera auctoritate doctorum quorumlibet formaliter non apparet conformitas aliqua opinionis ad rectam rationem vel legem, nisi hæc aliunde sciatur vel supponatur: ergo sola auctoritas doctorum non facit opinionem practice probabilem formaliter; sed solum concomitanter, id est, simul cum rationibus ab ipsis allatis, quas quis examinavit, atque probabiles, seu rectæ rationi vel legi conformes esse judicavit: auctoritas enim doctorum adjuncta rationi, multam habet energiam ad firmandam opinionem & conscientiam probabilem. Addidi, *vel præsumptive*, quia cum de veritate vel falsitate non constat, auctoritas doctorum facit præsumptionem pro probabilitate: præsumere enim possumus & debemus, tot graves auctores rationes melius penetrasse, quàm nos sciamus.

CONFERENTIA XVI.

24. **C**ommunis est doctrina, opinionem communem cuilibet in praxi tutò sequendam nec facile ab ea recedendum: cæterum, quænam dicatur & sit opinio communis, hic determinandum est. Sit itaque

RESOLUTIO: Opinio communis tutò in praxi sequenda censi debet, non quæ à pluribus solo numero, sed quæ à probatoribus numero competenti ex professo defenditur, puta à sex vel septem. Ita Navarr. Man. c. 27. n. 259. Sanchez l. 1. moral. c. 9. & alii apud Bardi Discept. 4. c. 9. Fillucius Tract. 21. c. 4. ait quinque sufficere. Unde quando duæ oppositæ opiniones defenduntur à probatis & classicis doctoribus numero competenti v. g. sex aut septem, quælibet earum poterit dici communis: ut notant DD. cit. ubi contingit de censu germanico licito vel illicito: de retentione in horis Canonicis: de Circumstantiis aggravantibus tantum confitendis vel non confitendis, &c. Ratio Authorum omnium est; quia auctoritas plurium DD. facit opinionem probabilem, saltem præsumptivè, adeoque tutò sequendam: de talibus enim meritò præsumi potest, eos non levi fundamento ac ratione niti.

Dixi ab initio hujus Conferentiæ, nec facile de ea, scilicet à communi opinione recedendum. Etenim vir doctus licitè potest recedere à communi aliorum sententia, diligenter inspectis & consideratis ac solutis ejus fundamentis; & amplecti opinionem singularem, quæ sibi non levi motivo probabilis videtur: alioquin non licuisset recentioribus

bus toties recedere ab opinionibus communibus antiquorum. Quapropter in casu, quo quis in re quapiam non potest investigare veritatem, & tamen se debet necessario resolvere in alterutram partem, poterit in praxi securè sequi opinionem illam singularem, quam meminit se in aliquo probato & classico auctore legisse; aut à viro docto probòque audivisse, modò non constet evidenter esse falsam vel improbabilem. Uti notat Suarez hic tom. 5. disp. 40. Laym. & alii.

CONFERENCE XVII.

25. **Q**uia opiniones oppositæ de eadem re videntur esse contradictoriæ (utpotè *census germanicus est illicitus; census germanicus est licitus: item ad horas canonicas requiritur attentio; ad horas canonicas non requiritur attentio: item res in dubio aliena est restituenda; res in dubio aliena non est restituenda: item commissio peccato mortali statim confitendum, vel saltem contritionem eliciendam; commissum peccatum mortale non est statim confitendum aut contritione eluendum*) necessario una debet esse vera, & altera falsa: quomodo ergo potest utraque esse probabilis? utraque licitè sequenda?

RESOLUTIO: Inter opiniones diversas & oppositas de eadem re, quarum quælibet est verè probabilis, per se licitè quilibet potest sequi quamlibet. Ita communis.

Ratio est: Quia rationes utrinque probabiles æquè inclinant intellectum ad prudenter assentiendum uni & alteri parti: ergo cuilibet licet sequi quamlibet. Ad rationem in oppositum

B 5

B. dic-

Et dictas opiniones esse quidem speculative contradictorias; adeoque unam veram, falsam alteram speculative; at verò practice posse utramque esse veram; sic enim non sunt contradictoriae: contradictoriae enim absolute affirmant & negant idem de eodem secundum eandem rationem; at verò opiniones probabiles opposita affirmant & negant idem de eodem non absolute & secundum eandem rationem, sed probabiliter tantum, & secundum diversam rationem, utpote sub diversis motivis rationabilibus v. g. una proponit, *censum germanicum esse illicitum, quia sapit usuram, & à gravibus Doctoribus reprobatur*: e contra aliis videtur esse licitum, quia per modum censu explicari potest, & etiam à gravibus Auctoribus approbatur.

CONFERENCE XVIII.

26. **P**orro quia opiniones illae oppositae ali quando sunt aequaliter probabiles & tutae, quandoq; autem una altera probabilior vel tutior, aut minus probabilis, vel minus tuta, quae proinde tunc eligenda? ante resolutionem sciendum opinionem probabiliorem esse, quae apparet niti rationibus firmioribus, id est, rectae rationi vel legi conformioribus, aut est auctoritate graviore fulta: minus autem probabilem, quae minori ratione vel auctoritate fulcitur. Ulterius opinio tutior dicitur, quae se sequentem magis removel à peccandi periculo; sicuti minus tuta, quae videtur magis accedere ad peccandi periculum. Potestque contingere, quod opinio probabilior sit minus tuta, & tutior minus probabilis. V. g. Si bona fide

fide possideas rem alienam, & postea suborto dubio hæsites, an non sit alterius; probabilior, imò in praxi certa est sententia, posse te illam licite retinere ex principio illo juris, *in dubio melior est conditio possidentis*; est tamen minus tuta. E contra longe tutior est opinio, debere te illam restituere saltem pro rata dubii, sed & minus probabilis, cum nullus debeat spoliari possessione sua in re dubia, donec evincatur. Ratio est clara; quia illa sententia sine dubio est tutior, quæ magis removet à peccato: hæc autem posterior sententia, debere restitui, sanè magis removet à peccato: restituens enim excludit omne peccatum tam materialiter, quàm formaliter; quod non evitat non restituens secundum sententiam probabiliorẽ; quia si res revera sit alterius, retinendo eam peccat saltem materialiter. Hoc notato sit

RESOLUTIO: Etsi licitum & laudabile sit sequi opinionem probabiliorẽ & tutiorem (v. g. *cum attentione orare horas canonicas*) & sequi opinionem tutiorem, licet minus probabilem (v. g. *rem dubiè alienam restituere: commissum peccato mortali statim confiteri, vel contritionem elicere*) non tamen illicitum est etiam sequi opinionem probabiliorẽ, sed minus tutam; v. g. *rem dubiam retinere: peccatum commissum non statim confiteri: horas canonicas sine attentione persolvere, &c.* & sequi sententiam minus probabilem ac minus tutam. Ita P. Patricius Sporer, hic à n. 42. & ex ipso communis DD. Navarr. Sanchez. Vasq. Layman. Taner. Pasqualigus & Bardi.

Ratio

Ratio sumitur ex dictis: quia quilibet potest prudenter sequi opinionem *verè probabilem*, quæ scilicet nixa ratione alicujus momenti, vel auctoritate gravi, non est aliena à recta ratione: & *verè tutam*, quæ excludat revera peccandi periculum; atque omnes istæ opiniones (*etiam minùs probabilis & minùs tuta*) sunt verè probabiles & tute; nil obstante, quod alia opinio opposita sit, vel appareat probabilior ac tutior; quia major illa probabilitas & securitas oppositæ sententiæ non destruit probabilitatem & securitatem, quamvis minorem, opinionis alterius, quin appareat, maneat: que verè probabilis & tuta. e. g. Major bonitas actus virginitatis non destruit bonitatem actus conjugalis, quin sit & maneat verè bonus, ac tutò amplectendus: ergo, &c. Et sanè sapius, quæ apparent minùs probabilia, sunt magis vera, & econtrà, juxta illud; *Multa falsa sunt probabiliora veris.*

Dices, juxta jura, *in dubiis tutior pars est eligenda: & oportet tenere certum, & dimittere quod incertum est.*

R. I. Id esse consilii & perfectionis in moralibus actionibus sequi semper id, quod optimum atque tutissimum videtur; non tamen id est præcepti vel obligationis; sed sufficit sequi, quod est verè bonum ac tutum.

R. II. Quòd, licet intellectus sit dubius & incertus speculativè de veritate vel falsitate hujus opinionis, non tamen manet dubius, sed omninò certus de ejus probabilitate, atque practicè certò se resolvit, licere sic operari conformiter ad opinionem

nionem verè probabilem ac tutam, licet minùs probabilem ac tutam, quàm sit ejus opposita.

CONFERENTIA XIX.

Vir doctus pro se habet opinionem, quam ex principiis intrinsecis, non tantùm probabiliorem, sed omninò veram judicat; utpotè in recitandis horis canonicis requiri devotionem & attentionem internam; an in praxi etiam possit se qui sententiam oppositam?

RESOLUTIO est affirmativa cum *Patrit. cit. n. 44.* & apud ipsum *Vasq. Azor. Sanchez. Taner & aliis.*

Ratio autem est, quia cum hoc, quòd suam sententiam probabiliorem vel omninò veram, atque oppositam falsam judicet ex principiis intrinsecis & speculativè, quæ ipsi apparent in solubiles, adhuc stat, quòd oppositam sententiam aliorum Auctorum, extrinsecè saltem censeat verè probabilem practicè, adeoque tutò sequendam in praxi, suasque rationes ab aliis solvendas, vel etiam solutas, etsi ipsi solutio non occurrat. Et si

Objicias: nullus licitè potest agere id, quod probabiliter putat esse illicitum: sed sequens opinionem minùs probabilem & tutam præsertim contra propriam magis probabilem & tutam æstimatam, probabilius putat esse illicitum id, quod agit: igitur, &c. R. Dist. M. nullus potest agere id, quod putat esse illicitum *practicè* C. M. quod putat esse illicitum *speculativè* tantum, neque M. & similiter dist. min. & Conseq. Licet enim talis juxta suam sententiam probabiliorem

liorem speculative judicet oppositum esse illicitum, scilicet voluntarie distrahi in horis canonicis; quia tamen etiam oppositam sententiam censet vere esse probabilem, inde practice certo se resolvere potest, licitum esse sic operari *hic &* nunc, nec ullo modo illicitum.

Unde recte inferitur, virum doctum alteri consilium petenti consulere posse, non tantum ex propria opinione (quam ipse ut probabiliorem tenet) sed etiam ex opposita probabiliorum sententia. v. g. Confessarius habet poenitentem, qui ob distractiones in horis canonicis recitandis occurrentes nimis anxius est, easque cum molestia solet repetere, potest poenitenti consulere, ut eas non repetat, etiamsi credat poenitens, se sub ipsis fuisse voluntarie distractum. Addit *Lam. cit. à Patrit. n. cit.* Etiamsi doctor ille (vel Confessarius) oppositam aliorum sententiam omnino improbabilem aut falsam judicet, eamque ipse in praxi sequi non praesumat, posse tamen Consilium petenti, aut indigenti, significare, talem opinionem ab aliquibus viris doctis & gravibus defendi, quam proinde poenitenti sequi liceat: cum enim consulens in re dubia jus habeat se conformandi opinioni à viris doctis ut probabili defensionis (praesumendo, quod rationabili fundamento nitantur) non obstante, quod alii contradicant, poterit doctus vel confessarius consultus hoc ipsum jus consulenti vel poenitenti indicare. Unde sequitur sequens

CONFIDENTIA XX.

28. **A**N quandoque quis etiam teneatur aut debeat sequi opinionem minus probabilem, vel minus tutam, etiam contra propriam probabiliorem ac magis tutam; v. g. Confessarius habet pœnitentem, qui in choro sub recitatione horarum canonicarum studio & voluntariè distrahitur ad pro tunc impertinentia, ut postea in cella solus constitutus eas (ut putat) cum debita attentione persolvat: nec vult valere priorem recitationem, ne forte peccet per voluntarias distractiones: interim ipsi valde molestum ac difficile est, extra chorum omnes horas repetere; ac proinde vel eas omittit, vel certè diutius differendo, se periculo omissionis frequenter exponit: quæritur ergo, an tunc confessarius sententiæ contrariæ non teneatur pœnitenti suadere, ut sequatur oppositam opinionem illorum doctorum, qui doceant non requiri attentionem mentis in horis canonicis, sed sufficere integram verborum pronuntiationem cum situ modesto?

RESOLUTIO est affirmativa. Ita *Patrit. cit. n. 45. & 48. & ex ipso communior.*

Ratio autem est: quia quilibet tenetur satisfacere obligationi suæ, quando id præstare potest sine peccato: sed dictus confessarius obligatur succurrere pœnitenti suo graviter periclitanti; nec potest commodius illi succurrere, quàm suadendo oppositam sententiam minus probabilem & minus tutam, scilicet eum non obligari ad repetendas horas canonicas distractè lectas: igitur ad hoc obligatur. M. est certa. Minor constat

ex

ex præcedenti Conferentia, quod id possit absque peccato : igitur, &c. Idem dicendum de subdito, cui Superior aliquid præcipit secundum sententiam verè probabilem (in proposito non repetere horas canonicas distractè peractas) qui proinde, contra propriam opinionem speculative probabiliorem & tutiorem visam, tenetur obedire : Ratio est eadem. Quia quidquid subditus licitè agere potest, præcipiente superiore etiam debet.

CONFERENTIA XXI.

29. **A**N prudenter & bene agant confessarii illi, qui non audentes (contra suam opinionem) absolvere mittunt pœnitentes ad alium confessarium, qui sit ejusdem cum pœnitente opinionis ? R. Eos ineptè agere : si enim alter poterit absolvere, cur etiam tu non possis ? aut cur tua speculativa persuasio pœnitenti in re tam gravi obesse debeat, qui supponitur bona fide tenere sententiam oppositam verè probabilem, habetque, peccatis jam confessis, jus ad absolutionem ? cum ergo tu possis licite eum absolvere, omninò teneris.

Dices : Confessarius est verus & legitimus superior ac Judex pœnitentis, adeoque pœnitens est subditus illius : ergo tenetur suam propriam opinionem deponere & obedire superiori. R. Confessarium non esse pœnitentis superiorem absolute & simpliciter, sed solum limitatè in ordine ad peccata ab ipso ad tribunal pœnitentis allata : pœnitens autem non peccat sequendo

opinio-

opinionem verè probabilem, quæ à doctoribus probabiliter defenditur: nec consequenter tenetur confessario suam opinionem probabilem subicere; neque quoad hoc confessarius tanquam subdito quidquam præcipere potest.

CONFIDENTIA XXII.

30. **U**Xor, ut placeat viro suo, utitur profano illo ornatu moderno, & nuditate circa collum ac pectus; quam proinde confessarius non libenter absolvit, nec commodè dimittere potest: quæris itaque quid faciendum?

R. Posse & debere illam absolvere à peccatis confessis, si fortè habeat opinionem probabilem, se posse ita incedere ad placendum marito: patet ex dictis, scilicet licitum esse, sequi quamlibet opinionem probabilem ex oppositis. Quod si autem advertat ex confessione talem ornatum fore causam ruinæ, vel proximum periculum peccati proprii vel alieni in futurum, dehortari eam debet, imò & præcipere, ut à simili ornatu abstineat. Ratio est: quia etsi *per se* liceat quamlibet opinionem probabilem sequi; *per accidens* tamen multa obstarè possunt v. g. in proposito periculum peccati opinioni probabili connexum; *quia qui amat periculum, peribit in illo*. Item obstat possessio alterius pactis, quæ omnino enervat probabilitatem oppositam. Quantumvis enim tibi probabile sit, rem ab altero bona fide possessam esse tuam, non tamen licitè potes eam tibi vendicare, vel occulte surripere, donec tuam certò evincas. Hinc si sint rationes utrin-

Pars II.

C

que

que probabiles, quòd legatum ex testamento minus solemni sit validum & invalidum; si quidem rem legatam jam bona fide possides, licitè retines; quia juvat te possessio: at ab hærede possidente non potes licitè auferre; quia possessio ipsum juvat. Sed de his plura paulò post

CONFERENTIA XXIII.

31. **C**irca dicta de qualibet probabili opinione licitè sequenda est specialis controversia inter divites de articulo mortis: an scilicet tunc etiam liceat sequi opinionem minus probabilem vel minus tutam. Affirmativam docent, Joan. Sanchez in Select. Disp. 19. n. 8. Lugo de pœnit. Disp. 17. Sect. 3. n. 273. Gobat & alii. Negativam Sanch. l. 2. moral. c. 1. n. 6. Nobis sit cum Pat. hic n. 50.

RESOLUTIO. In articulo mortis non sunt adigendi homines ad sequendas sententias magis tutas vel magis probabiles, quamvis sic consulendum sit. Ratio est: quia opinio, quæ de peccato & salute securam reddit conscientiam ad operandum in vita, tutam quoque reddere debet in articulo mortis; cum in utroque tempore æqualiter cōstringatur homo vitare peccatum: alioquin sequeretur, quòd homines in articulo mortis deberent confiteri, se per decursum vitæ citrà necessitatem fuisse secutos sententias minus probabiles, vel minus tutas; quod est contra usum ac praxim tam pœnitentium, quàm confessoriorum. Dixi, *quomodo vis sic consulendum sit.* Nam in articulo mortis & aditu æternitatis omninò charitas Dei & sui ipsius

exigere videtur, ambulare via quoad potest securiori. Idque maximè, si agatur de necessariis ad salutem necessitate medii: v. g. de dolore requisiti ad validam absolutionem; quia licet opinionis probabilitas, sufficere attritionem cognitam, excuset à peccato formaliter, non tamen supplet necessaria necessitate medii.

CONFIDENTIA XXIV.

32. **A** Liter à prædictis, de securè sequenda opinione minus probabili & minus tuta, sentunt communiter doctores de Ministro Sacramentorum: de Medico & Chyrurgo: de iudice, consiliario & Advocato: de quibus proinde sit

RESOLUTIO universalis: Quando potest praticari sententia certa, vel practice probabilior, nunquam licet sequi opinionem speculative tantum vel minus probabilem, quoties agitur non de sola honestate actionis operantis, sed etiam de valore vel efficacia actionis in ordine ad aliquem effectum dubium cum periculo peccati vel gravis mali; idque saltem vi pacti alicujus impliciti tali officio vel exercitio annexi. Ita *Patrit. cit. n. 50. ex communi doctrina apud Laym. Marchant. Bardi, &c.*

Ratio universalis est; quia quando adest & praticari potest sententia certa, vel practice probabilior (scilicet in ordine ad aliquam actionem exercendam, quæ sit efficax ad aliquem effectum dubium cum periculo peccati, vel alterius gravis mali) tunc opposita opinio practice nec probabilis, nec tuta censenda est sed periculosa: atqui

voluntariè relinquens sententiam certam ac tutam nullaque urgente necessitate sequens opinionem practicè incertam ac periculosam, convincitur voluntariè exponere periculo peccati, vel aliterius gravis mali; & consequenter actu peccare igitur, &c.

Dictum est in Resolutione, quando agitur non sola honestate actionis, sed de valore & efficacia ad quem effectum dubium cum periculo peccati, vel aliterius gravis mali. Quia nimirum ipsa honestas actionis pendet solum à prudenti dictamine rectæ rationis: quæcunque ergo opinio (minus vel magis probabilis ac tuta) rectæ rationi conformis est, eam licitè sequitur. At verò valor vel efficacia actus respectu sui effectus, non pendet directè & principaliter à dictamine rectæ rationis, sed aliunde ex propriis principiis, v. g. *Valor Sacramentorum ad causandam gratiam, ab institutione Christi per Ecclesiam tradita: efficacia medicina ad conferendam sanitatem, ex natura & qualitate rei applicate: æqualitas iudicii ex merito cause, &c. dependet; atque ad ejusmodi actus validè & cum effectu exercendos accedit distincta obligatio, utpotè Religionis charitatis, vel etiam justitiæ ex vi pacti saltem impliciti in tali officio vel exercitio suppositi; uti mox per exempla demonstrabitur: igitur in ejusmodi exercendis actibus non sufficit sequi quodlibet iudicium vel dictamen nostræ rationis, quomodolibet probabilis; sed oportet sequi iudicium & opinionem quoad fieri potest, certiolem & securiorem excludentem periculum nullitatis cum periculo peccati, vel gravi damno proximi. Unde*

Sequ

Sequitur I. Licet *probabile sit speculative* dari materia parvitatem circa castitatem quoad aliquos aspectus vel tactus impudicos, minimè tamen *probabile practice*, ob gravissimum periculum in materia tam picea. II. Esto probabile, appareat venatori, id, quod videt in vepribus, esse feram, inde tamen non sit probabile practice, quod possit ejaculari in illud ob periculum, nè fortè sit homo, & sic committat homicidium. Ex dictis in hac Conferentia solvuntur etiam seqq.

CONFERENCE XXV.

33. Probabile est, aquam rosaceam, cerevisiam, lixivium, & carnis brodium esse substantialiter aquam: item ordinariam formam Baptismi, Ego te baptizo in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti, æquipollere alteri; Ego te baptizo in nomine genitoris, & geniti, & spirati: licetne ergo in administratione Baptismi Ministro se accommodare his opinionibus probabilibus?

RESOLUTIO: non licet; nisi necessitas aliud urgeat. Ita doctores communiter. Et indicat S. Augustinus lib. I. de Baptismo, contra Donatum dicens; *graviter quis peccaret in rebus ad salutem animæ pertinentibus, eo solo, quod certis incerta præponeret.* Cum ergo certa & tutissima sit sententia ex institutione Ecclesiæ ad validè administrandum baptismum, requiri *aquam naturalem*, & hanc formam à Christo præscriptam, Ego te baptizo in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti, idque sit ad animæ salutem necessarium, secundum S. Augustinum graviter peccat, qui adhibet aliam materiam vel formam.

Dictum est autem in Resolutione, *nisi necessitas aliud urgeat*: quia quando sententia certa practica cari nequit, & necessitas urget, utique recurrendum est ad opiniones speculative probabiles; sic in casu extremæ necessitatis, in qua nil aliud occurrit nisi lixivium vel cerevisia ad baptizandum, potest formare conscientiam ita licere, imò debes ea adhibere baptizando potius cum periculo nullitatis Sacramenti, quam puerum sine baptismo relinqueret certæ damnationi.

CONFIDENTIA XXVI.

34. **P**orro prædicta omnia intelligenda sunt quoad *essentialia*, quæ scilicet dependent ab institutione Christi. Nam quoad *jurisdictionem Ecclesiæ* licet quis potest sequi opinionem verè probabilem, etsi minus certam, etiam in administratione Sacramentorum; ut si habeas opinionem probabilem, quod vi privilegii tui, vel concessionis factæ à Papa vel Episcopo, possis absolvere tali casu vel censura: assistere tali matrimonio, potes absolvere vel assistere; quia quoties est probabilis opinio de similibus dependentibus ab Ecclesiæ potestate, ipsa ex consensu tacito, & de præsentia ratione supplet, seu confert jurisdictionem certam. Ita docent Sanchez. lib. 3. de Matrimonio. disp. 22. n. 65. Suar. Less. & alii apud Tambur.

CONFIDENTIA XXVII.

35. **M**edicus & Chyrurgus in medicinis applicandis tenentur sub mortali sequi sententias certas & securas, relictis incertis & dubiis. Ita omnes. Et quod si certa curatio non occurrat, tenentur

nentur sectari opinionem probabiliorem, postha-
 bitis minus probabilibus. Ita docent communiter
 Doctores Navarr. Man. c. 25. n. 61. Sanch. l. 1. mo-
 val. c. 9. n. 40. & alii. Ratio est: quia ultra obli-
 gationem generalem *charitatis*, quâ tenemur melio-
 ri seu efficaciori modo, quo possumus, auxilium
 ferre proximo graviter indigenti, hic etiam acce-
 dit obligatio *justitiæ*. Cum enim æger vel læsus
 committit se curandum Medico vel Chyrurgo, &
 hic illius curam suscipit, intercedit inter eos pac-
 tum (implicitum) de adhibendis remediis, quæ
 magis salutifera videntur, si hic & nunc præ mani-
 bus haberi possunt: ergo Medicus vel Chyrur-
 gus peccat contra pactum (*justitiam*) si omisso
 medio certo & securo, vel saltem probabiliore, in-
 certum vel periculosum solum experiendi gratiâ
 adhibeat, ut quidam ait: *Experimenta per mortes*
quarunt, ut notat Laym. hic §. 3. n. 15. Quod si
 verò ægrotus extremè laboret, ut certum, vel vero-
 simillimum sit esse moriturum, nisi aliquo remedio
 utatur, & nil aliud occurrat, poterit Medicus adhi-
 bere quodcunque remedium (et si minus securum,
 vel dubium, ne fortè mortem acceleret) dummo-
 do certè non constet esse mortiferum, & probabili-
 tas juvandi superet periculum nocendi; atque ipsius
 infirmi vel consanguineorum consensus accedat.
 Ratio est: quia cum ex una parte vita infirmi jam
 desperata sit; ex altera autem parte spes sit vel pro-
 babilitas remedii, prudenter aget Medicus adhi-
 bendo hujusmodi remedium dubium. Ita Sanch.
 Vasq. Laym. & Communis.

CONFERENTIA XXVIII.

36. **N**on minus tenetur Judex in ferenda sententia inter partes litigantes in causis civilibus sequi opinionem probabiliorem, juriq; conformiorem: *ita Sylves. Vasq. Taner. & alii apud Patrit. n. 60.*

Ratio est: quia Judicis à Republica instituti officium, adeoque ex pacto tacito inito cum Republica obligatio oritur ferre sententiam secundum merita causæ & rectam rationem: atqui recta ratione per se constat, quòd ea pars litigantium, quæ causam suam in judicio probabiliorem ostendit, secundum leges & rationem magis mereatur sententiam pro se, quam contra se: ergo Judex in ferenda sententia semper debet sequi opinionem probabiliorem, in favorem scil. illius partis, pro qua stat opinio probabilior.

Sed quid si utriusque partis litigantis causa æquè probabilis sit? Respondet *Valent. Sayr. & alii*, tunc in Judicis arbitrio esse adjudicare causam, cui parti voluerit. Sed hæc responsio nostro Patrio non arridet, sed debere concordare partes per transactionem, utpote dividendo rem controversam inter partes in re vel in pretio; quocum sentiunt *Sanchez. Laym. Bardi, Tambur. & alii*. Eritatio valida est, quia juxta Juris regulam, in judicio non est habenda acceptio personarum: quis autem non videat esse verissimam acceptionem personarum, & ab æquitate alienum, quando duæ partes æquale jus habent, & æquè probabiliter probant, judicem totum uni adjudicare? igitur, &c.

CONFERENCE XXIX.

37. **A** Neadem sit ratio de Consiliariis & Advocatis, quæ de iudicibus, circa opiniones magis vel minus probabiles consulendas aut promovendas?

RESOLUTIO I. De Consiliariis. Hi in consiliis dandis tenentur sequi (quantum fieri potest) sententias certas vel saltem probabiliiores. Ita ex communiori *Vasq. Opusc. de restitut. c. 6. §. 3. Bardi Dlscept. 4. c. 22. & alii.*

Ratio est: quia consilarii in consiliis publicis de necessitatibus Principis vel Reipublicæ (dum v. g. consultatur de tributo aliquo imponendo, sitne verè necessarium ac justum) habent se per modum iudicum inter principem vel Rempublicam & subditos, tanquam partes litigantes, ut consultivum iudicium ferant: ergo sicut iudices inter partes litigantes, ita & consilarii inter principem & subditos, tenentur sequi sententiam certam vel probabiliorem, in favorem scilicet illius partis, pro qua stat opinio probabilior.

RESOLUTIO II. De Advocatis. Advocatus in patrocinando partibus, non tenetur eligere causam probabiliorem, sed licitè potest suscipere causam minus probabilem vel dubiam, dummodo non manifestè iniquam sed probabilem iudicet, et si pars adversaria sit probabilior & facilius obtinenda. Ita *comm. Navar. c. 25. n. 28. Sanchez. Laym. Bardi. Patr. & alii apud ipsos.*

Ratio est: quia quando causa dubia vel controversa est, cuivis permittitur tueri seipsum, suamque

partem, quam diu potest, etsi causa sua sit minus probabilis, dummodo verè probabilis, & non manifestè iniqua appareat; & consequenter etiam permittitur ei litem cum adversario contestari, atque propositis juribus ac rationibus suis, iudicis dirimentis sententiam postulare: atqui juxta regulam juris 68. in 6. *Potest quis per alium facere, quod potest facere per seipsum*: ergo etiam Advocato licet defendendam suscipere partis litigantis causam, etsi minus probabilem & dubiam, modo manifestè iniqua non appareat, sed diligenter inspecta ac comperta causæ sibi propositæ æquitatè clientis sincerè aperiat, quantam probabilitatem seu spem victoriæ habeat, paratus, quam primùm abstinere, si in progressu litis iniquitatem manifestè apprehenderit: quo casu, si citrà suam culpam causa cadat, salarium nihilominus jure merebitur.

De Conscientia dubia.

Conscientia dubia tunc est, quando intellectus de re agenda vel non agenda suspensus manet, & nequit se in unam vel alteram partem resolvere, an scilicet aliquid liceat, vel non liceat: an res, quam possideo, sit mea vel aliena: an matrimonium contractum sit validum, vel invalidum, &c. Unde

Dubium I. Aliud est *Negativum*, quo scilicet intellectus suspensus manet inter utramque partem, ex eo, quod nullum occurrat motivum, seu nulla ratio sive assentiendi, sive dissentendi, v. g. an numerus hominum in mundo sit par vel dispar. Aliud est *positivum*, quo intellectus suspensus manet

net inter utramque partem ex eo, quod occurrant
motiva omnino æqualia pro una & altera parte.

II. Dubium aliud est *speculativum*, aliud *practicum*: illud est, quo dubitatur præcisè de veritate aliqua: v. g. an si Adam non peccâisset, Christus fuisset nihilominus venturus: *Hoc autem est*, quo dubitatur de re aliqua operabili: atque id dividitur in *speculativè practicum*, quo dubitatur de re operabili seu ipsa operatione, ejusque honestate, abstrahendo à circumstantiis particularibus, & sine ordine ad operationem sive praxin: v. g. *an die festo liceat pingere: iter agere, &c.* Et in *dubium practicè practicum*, quo dubitatur de actione, ejusque honestate in particulari, seu hic & nunc exercenda in certis circumstantiis particularibus, v. g. *an debeam hanc confessionem repetere: an hic & nunc liceat ludere, bibere, &c.* Atque in hoc dubio præcipuè consistit conscientia dubia.

III. Aliud iterum est *Dubium Juris*, quo dubitatur de aliquo jure, lege, præcepto, vel statuto, &c. præsupposito ad honestatem actionis exercendæ. Ut: *an sit lata talis lex: quomodo obliget: an comprehendat hunc vel illum casum: an in his circumstantiis me obliget, &c.* Aliud *Dubium facti*, quo dubitatur de aliquo facto, ejusve conditione spectante ad honestatem actionis exercendæ: v. g. *an votum sit omissum: an solutum: an Hora recitata: an hoc peccatum sit confessum, &c.*

IV. Alia denique est conscientia intrinsecè, & alia extrinsecè dubia: *conscientia intrinsecè dubia* consistit in dubio practicè practico, seu dubio Juris particulari; quando nimirum Intellectus de honestate

nestate actionis hic & nunc exercendae dubitat, an sit honesta vel licita, & manet suspensus, ut in neutram partem se possit resolvere. *Conscientia extrinsecè dubia* dicitur, quando intellectus solum de ipso objecto secundum se manet dubius (dubio scil. speculativo juris vel facti) non verò de ipsa honestate actionis hic & nunc dubio practico: v. g. dubitas *speculativè*, an res, quam possides, sit tua: *practicè* verò, an eam restituere tenearis. Tandem facta diligenti inquisitione, nec inventa ulla ratione potiori pro una, quàm pro altera parte, perseverante dubio, an res sit tua, inaudis principium illud juridicum: *In dubio melior est conditio possidentis*, resolvīs te, *non debere rem illam restituere*, non obstante, quod conscientia maneat dubia extrinsecè (stante scil. adhuc dubio speculativo, an res sit tua) intrinsecè & formaliter non est amplius dubia, sed resoluta per exclusionem dubii practici, *an debeat restitui*. His bene notatis non adeo difficile erit intelligere conferentias, earumque resolutiones sequentes: sit itaque in ordine

CONFERENTIA XXX.

39. **C**ertum utique est, quod Apostolus ad Roman. 14. scribit. *Quod non est ex fide, peccatum est*. Hoc est, ut exponunt DD. quod non sit ex certa credulitate seu ex determinato iudicio licitum esse, quod hic & nunc agitur, peccatum est. Quæritur ergo, an cum dubio nunquam liceat operari: vel an semper peccet, qui cum dubio operatur?

RESOLUTIO: Cum conscientia intrinsecè dubia, stante scil. dubio practico, seu dubio juris

juris particulari de honestate actionis hic & nunc exercendæ, vel periculo peccati annexo, nunquam licet operari; ita ut semper peccetur pro ratione materiæ & dubii. *Est certissima apud omnes, &c.*

Ratio est: Quia omnis sciens & volens exponens se periculo peccandi peccat; & quidem eodem genere peccati cujus periculo se exponit. Juxta illud *Eccl. 3. Qui amat periculum, peribit in illo*: sed agens cum conscientia intrinsecè seu practicè dubia de honestate actionis hic & nunc exercendæ, vel cum periculo peccati annexo, is sciens & volens se exponit periculo peccati: eligit enim hanc actionem, sive bona sit, sive mala, quasi dicat; sit peccatum, sive non sit, ego tamen volo agere, &c. Ideoque eo ipso implicite censetur eligere malum: consequenter eo ipso peccat pro ratione materiæ, de qua agitur, & pro ratione dubii. Id est, si dubitet, an talis actio vel omissio sit peccatum mortale, operans vel omittens peccat mortaliter: si vero dubitet de veniali, venialiter: si denique dubitet generatim & indistinctè de peccato, probabiliter peccabit tantum venialiter, Ita *Patrit. hic n. 17. & iterum n. 69.*

CONFERENTIA XXXI.

40. **V**ulgatum est ex Jure Canonico dictum illud; *in dubiis tutior pars est eligenda*. Quæritur ergo an hæc sit Regula universalis, & semper observanda

41. **RESOLUTIO I.** *In dubiis tutior pars est eligenda*, est dictum universaliter verum, quantum ad consilium & perfectionem.

Ratio

Ratio est evidens: quia semper consultius est & perfectius, in quovis dubio eligere partem tutiorem: sic enim certò evitantur pericula peccandi.

42. RESOLUTIO II. At certè non semper necessarium est seu de præcepto, *in dubiis tutiorem partem eligere*. Patet ex explicatione hujus dicti: *Ly enim tutior pars*, non debet accipi comparative ad positivum; Utpote *tutior quam tuta*; Quasi sensus esset: quando utraque pars est tuta, tutiorem partem esse eligendam; cum in operando liceat sequi quamlibet partem verè tutam, juxta supradicta de conscientia probabili: sed *ly tutior*, accipiendum est comparative ad oppositum; scil. *tutior, quam non tuta non secura, periculosa, &c.* Ut sensus sit; quodcumque una pars dubii est certa, tuta, secura, & omne periculum peccati excludit; altera autem pars non est certa, tuta, secura, sed periculosa, tunc illam tutiorem eligendam esse. Ita sine dubio sentiunt omnes.

42. RESOLUTIO III. Necessariò autem tutior pars eligenda est in dubio practice pratico v. g. actionis hic & nunc exercendæ, an hic & nunc aliquid liceat; puta *hodiè comedere carnes*? Ratio est: quia stante tali dubio, una tantum pars tuta est (scilicet *abstinere*) altera autem pars (*comedere*) simpliciter est non tuta, estque periculosa de peccato: igitur necessariò eligenda est pars tutior quamdiu stat hoc dubium.

43. RESOLUTIO IV. Tutior etiã pars eligenda est in dubio speculativo: versante circa valorem vel efficaciam actionis exercendæ v. g. Sacramen-

ti conficiendi, &c. patet ex supra dictis de Ministro Sacramentorum, Medico, & Chyrurgo. Excipe materiam *justitia*, in qua *melior est conditio possidentis*, non obstante, quod pars opposita sit tutior.

44. RESOLUTIO V. Stante dubio speculativo Juris vel facti v. g. *an res hac res mea sit: an matrimonium contractum sit validum*: si post diligentem inquisitionem dubium superari nequeat, absque ulla speculativa resolutione, potest eligi pars minus tuta; scilicet *retineri res dubia: dubio matrimonio uti*. Ita communior Suarez. Sanchez, &c.

Ratio est: quia lex invincibiliter ignorata, vel non sufficienter proposita seu intimata non obligat, ita omnes: sed idem est de lege post sufficientem inquisitionem dubitare, ac eam ignorare: ergo in dubio juris non est obligatio ad tutiorem partem.

Unde Miles de justitia belli dubitans potest nihilominus militare, alius rem dubiam possidere: tertius, qui invincibiliter dubitat, an votum emisserit, non tenetur voto, &c. quia is etiam habet possessionem libertatis.

Petes: quare ergo Pontifices statuunt, in particulari dubio patrati homicidii, Clericum debere abstinere à sacris, tanquam irregularem? R. id eos statuisse ob majorem convenientiam & reverentiam tanti Sacramenti & sacrificii, nè, si fortè clericus revera homicidium, de quo dubitat, pataverit, in administrandis hujusmodi Sacra-

Sacramentis aliquam irreverentiam committat, ex
Patrit. n. 72.

CONFERENCE XXXII.

45. **D**Ubitas *speculative*, an pro hoc die sit indic-
tum Jejunium, & consequenter etiam
practice, an hodie debeas abstinere à carnibus: quid
faciendum?

RESOLUTIO: Ante omnia debes adhibere
moralem diligentiam ad vincendum dubium il-
lud, & ad veritatem cognoscendam; quam si de-
prehendere nequeas, ita ut dubium speculativum
maneant, tutissimum est jejunare: quod si tamen
tibi occurrit aliqua rationabilis causa vel moti-
vum non esse obligationem jejunandi, quia forte
vides exemplum bonorum in contrarium, vel ha-
bes auctoritatem viri fide digni, potes te risolvere
ad manducandas carnes. *Ex Patrit. n. 74.*

CONFERENCE XXXIII.

46. **D**ICTUM est jam sæpius, *in dubio melior est*
conditio possidentis. Quid si possidens jam
ab initio possessionis fuerit dubius, an res non sit
aliena?

¶. Ut in dubio melior sit conditio possidentis,
debet possessio fuisse bona fide ante exortum du-
bium & hoc exorto tenetur possessor diligentem
inquisitionem instituere, num res possessa sit ob-
noxia restitutioni: quâ factâ si veritas non appa-
ret, potest se *practice* risolvere, licere sibi rem
illam retinere, usurpare, absumere, alienare, non
obstante dubio speculativo: & si postea Domi-
nus rei compareat, ad nullam obligatur restitutio-
nem,

nem, nisi quod adhuc restat, vel quantum inde di-
 tior est factus. Ita communissima cum Sanchez. l. 2.
 de Matrim. Disp. 41. q. 2. Laym. Dian. &c. Ratio
 autem est: quia in tali casu secundum jura dubius
 non est spoliandus in foro externo: ergo neque
 in foro interno; quia forum internum externo
 conformari debet, quando forum externum non
 innititur falsæ præsumptioni, ut latè probat Sanch.
 cit. l. 1. de Matrim. Disp. 5. n. 20. atque

Hinc sequitur, si quis in tali dubio à bonæ fidei
 possessore rem sine auctoritate judicis auferat, ob-
 ligari ad restitutionem: Item si post matrimonium
 bona fide contractum superveniat dubium de il-
 lius valore, ob latentis alicujus impedimenti sus-
 picionem, sic dubitans ante omnia tenetur adhi-
 bere moralem diligentiam ad inquirendam verita-
 tem, & interea à petendo debito abstinere: & facta
 inquisitione, si dubium perseveret, potest & red-
 dere, & petere debitum: ratio est; quia dubium
 superveniens bonæ fidei possessori obesse non de-
 bet: neque hic adest, periculum peccati, seu for-
 nicationis formalis; quia esto matrimonium esset
 re ipsa nullum, tamen probabilis & invincibilis
 ignorantia in bonæ fidei possessore à peccato ex-
 cusat. Porro si uterque conjux mala fide contra-
 xit cum dubio impedimenti dirimentis, neuter po-
 terit petere aut reddere debitum; quia jam neutri
 suffragatur possessio dubiâ fide incepta.

CONFERENTIA XXXIV.

47. **E**X jure civili I. In bello. ff. de captivis postlimi-
 nio reversi. In dubio non præsumitur factum,
 Pars II. D sed

sed demonstrari debet. Quæritur, an hoc dictum universaliter admittendum sit?

RESOLUTIO : Universaliter verum est quando dubitatur de facto principali, ut *an veris : an percusseris, &c.* solo excepto, nisi in casu particulari jus aliud statueret, ut de facto in casu homicidii in ordine ad irregularitatem statuit. *verò* quando jam constat de facto aliquo principali, & dubitatur solum de altero facto accessorio non est universaliter verum, sed amplam patitur exceptionem. I. *In dubio factum præsumitur, quando de jure faciendum erat : aut si ita ordinari fieri soleat : aut si ita fieri sit favorable facienti.* Ita Laym. c. 5. §. 4. n. 32. & alii. II. Ex glossa in *de contrahenda. ff. de regulis juris.* In dubio non præsumitur actum aliquem v. g. *donationis, legati, &c.* intervenisse : si autem constet tale aliquid factum, potius ut validum, quam ut irritum pronuntiatur. Unde si constet, hominem quidpiam egisse v. g. aliquid Deo vovisse : matrimonium contraxisse : testamentum condidisse : rem alienasse, &c. & dubitetur solum de accessoriis jure debitis, vel fieri solitis, ea merito facta præsumuntur, v. g. quod adhibuerit sufficientem deliberationem : animum se obligandi : implendi solennitates de jure ad talem actum requisitas, &c. Quia nimirum rationabile est, ut magis existimetur, aliquem munus suum rectè obisse, atque in eo, quod egit, nihil necessarium omisisse : *Delictum enim vel defectus non præsumitur, sed demonstrari debet.* Quæ vel maximè vera sunt in materia favorabili operanti. Quò etiam referri debet, quòd, quæ-

quando
Matrim
ti, &c.
cientes
sumpti

48. D
sensu :

tam, p
de ejus
abroga
lutione

RES

tatur, a
mo ma
tio est
obligat
est, &

I. D
junium
ris jeju
quo Au
ma edi
ticè pu
obstat
tiri esse
non ha
tibus,
per leg
stet, ita

quando constat de actu externo ritè peracto v. g. Matrimonii contracti : Religioſe profeſſionis : teſtamenti, &c. in dubio præſumantur actus interni ſufficientes ac requiſiti adfuiffe, ſi accedat alia præſumptio in oppoſitum.

CONFERENCE XXXV.

48. **D**ubitatur aliquando de lege aliqua lata, promulgata, recepta, aut de certo ejus ſenſu: aliquando autem conſtat legem fuiſſe latam, promulgatam & receptam; dubitatur autem de ejus obligatione pro tali caſu, vel etiam de ejus abrogatione: quæritur ergò hic de utriusque reſolutione; ſit itaque

RESOLUTIO I. Quandocunque verè dubitatur, an lex ſit lata, promulgata, vel recepta, homo manet in ſua poſſeſſione contra legem. Ratio eſt clara; quia tunc certa eſt libertas, & dubia obligatio; conſequenter eligi poteſt, quod certum eſt, & relinquì, quod dubium e. g.

I. Dubitas, an pro hac vigilia ſit indictum jejunium: aut hodie hujus ſancti feſtum: non teneris jejunare, vel Miſſam audire. II. Legis in aliquo Authore novam aliquam conſtitutionem Romæ editam, nescis autem, vel dubitas, an authenticè publicata ſit in tua patria, non obligat. Nec obſtat eam eſſe Romæ publicatam, adeoque ſortiri eſſentialem vim obligandi omnes Chriſtianos, non habet tamen vim actu obligandi in aliis partibus, niſi ubi obligatione publicata eſt, ut puta per legatos, Episcopos, Prælatos, ut nobis conſtet, ita Marchantius. Tribunalis p. 2. tr. 2. tit. 8. q. 5.

in Appendice. III. Dubitas, an lex aliqua præcipiens vel prohibens sub pœna Excommunicationis vel alterius Censuræ, unquam fuerit usu recepta, & vim obligandi obtinuerit; quia scilicet nihil constat de ejus usu: potes ergo præsumere, non esse usu receptam, præcipuè si videas alios communiter agere oppositum. Ratio est, quia dubitas de aliquo essentialiter requisito ad obligationem legis; ideoque possessio non stat pro lege, sed pro subditorum libertate. Ita *cum Patrit. lib. n. 81. Azor. & Castropal.* IV. Similiter quando verè dubitatur, an consuetudo aliqua hæcenus observata in communitate v. g. celebrandi certum aliquod festum: servandi certum aliquod jejunium: peregrinationem obeundi, &c. habeat vim aliquam obligandi, an solum devotionis & honestatis; potius inclinandum est ad eam partem, quod sit consuetudo devotionis quàm obligationis: quia generalis regula est: quòd in dubio nemo præsumitur velle obligari: neque expedit multiplicare præcepta, ubi moraliter certa non sunt, aut saltem probabilia. Ita *Suar. de legibus l. 7. c. 15. Rebell. Dian.*

RESOLUTIO II. : Quando constat legem aliquam fuisse latam, promulgatam, receptam, dubitatur autem de ejus obligatione pro tali vel tali casu, vel de ejus abrogatione, tunc lex est in possessione suæ obligationis contra dubitantem. Ratio est, quia obligatio est certa, dubia liberatio.

Unde si v. g. I. Constet legem esse latam de non portandis armis: de non comedendo vel bibendo

bendo extra monasterium; dubitas autem an talis lex non sit abrogata, vel an per non usum cessarit: teneris obligatione legis, quia pro illa stat possessio. II. Constat me emisisse votum, vel iuramentum; dubito autem, an dispensatum vel irritatum sit: aut si dispensatum, tamen dubia fuit dispensandi potestas: certum est me manere obligatum; quia certa obligatio Voti, vel iuramenti non potest tolli dispensatione dubia. III. Constat hodie esse indictum jejunium, dubitas verò an te obliget propter laborem vel iter peractum; teneris jejunare: quia certa obligatio dubia excusatione non tollitur: petenda itaque erit dispensatio à superiore. Ita communis. IV. Eodem modo resolvendum est; quando dubia est causa excusans ab auditione sacri: à recitatione horarum, &c. Quo casu optimum est se conformare iudicio medici, qui si asserat recitationem nocituram, certè deobligaberis vel in parte, vel in toto, prout Medico videbitur.

CONFERENCE XXXVI.

50. **C**ONSTAT latam esse legem pœnalem Excommunicationis, suspensionis, interdicti, vel etiam Irregularitatis incurrendæ ab eo, qui certum aliquod delictum commiserit: Jam verò invincibiliter dubitas *dubio facti*, an commiseris tale factum vel delictum; quæritur, an tenearis subire tales pœnas Excommunicationis, suspensionis, &c.

RESOLUTIO: Nemo censendus est ligatus, quando verè dubitat, an comiserit delictum, propter quod constat decretam esse pœnam, Cen-

suram, &c. *Excepta sola irregularitate ex delicto homicidii voluntarii, constante corpore delicti.* Hanc ponit pro regula universali *Patrit. hic n. 83. &c.*

Patet, quia delictum commissum, est factum fundans legem poenalem; & quia in dubio specialiter non praesumitur delictum commissum, non potest inducere obligationem poenae: igitur, &c. Atque hinc si verè invincibiliter dubites, an homo à te percussus fuerit clericus, & an idcirco sis excommunicatus, non debes te censere excommunicatum, sed potes licite audire sacrum, aliisque omnia excommunicatis prohibita facere; quia scilicet in dubio non praesumitur factum; sed melior est conditio possidentis: cum ergo quilibet habeat jus communicandi cum fidelibus in sacris & politicis, non debet in dubio eo jure spoliarī.

II. Similiter si dubites, an alius sit excommunicatus; aut scias esse excommunicatum, dubitas tamen, an sit non toleratus v. g. notorius percussor clerici aut nominatim denunciatus, non teneris ejus consortium devitare. Ita *Filliuc. tom. 1. tract. 13. c. 7. n. 120. Dian. & alii.* Ratio iterum est; quia aliàs faceres illi in juriam, cum in dubio melior sit conditio possidentis. Excipe tamen, nisi agatur de valore actūs; ut si velles confiteri ei, quem dubitas esse excommunicatum non toleratum.

III. Item si dubitatur an infans fuerit valide baptizatus ob materiam, formam, vel intentionem dubiam, v. g. quia fuit ablutus in solo pollice pedis: vel in aqua rosacea: vel ab ebrio, balbutiente, &c.

IV. Qui

IV. Qui verè dubitat, an emisit votum, fecerit juramentum, vel aliam promissionem Deo vel homini: aut constat te aliquid mente decrevisse, dubitas autem invincibiliter an nudè proposueris, vel an verè promiseris, atque animum te obligandi habueris, & omnibus consideratis nulla pro voto præsumptio appareat; non teneris obligatione voti. Ita jam communior & in praxi tuta sententia. Ratio est: quia nulla est hic possessio pro voto, vel juramento, sed tota pro libertate voluntatis.

V. Constat tibi te fecisse votum, sed dubitas, an habueris intensionem te obligandi, an tenearis voto; R. omninò; quia possessio & præsumptio stat pro voto; nam in dubio præsumitur quisque potius rectè vovisse, cum debita intensione, quàm nugatoriè. Sed (ais) dubito, an habuerim sufficientem deliberationem, utpotè quia votum factum fuit ob metum mortis, ex morbo, naufragio, latrocinio, vel ob vehementem passionem iracundiæ, &c. An nihilominus maneam obligatus? R. affirmativè: quia in his casibus rarò contingit defectus deliberationis requisitæ; & ideò ex communiter contingentibus præsumitur sufficientem deliberationem adfuisse. Ita *Suar. de Relig. tom. 2. l. 4. n. 10. Sanch. l. 4. moral. c. 1. n. 13. Layman. & Diana.*

Dices te vovisse in tenera ætate & pueritia. R. si post septennium voveris, præsumeris habuisse usum rationis: si verò ante septennium, regulariter præsumitur defectus rationis. Ita *Sanch. cit. n. 14.* Et si etiam dubites, an expleveris septennium, etiam

in voto castitatis perpetuæ vel ingrediendæ religionis, poterit tecum dispensare confessarius privilegiatus; quia vota dubia non censentur esse reservata Pontifici; quia cum reservatio sit odiosa, restringenda est ad casus certos, non extendenda ad debiles. Ita *Suar. cit. l. 6. c. 26. n. 6.*

VI, Denique scis te emisisse professionem Religionis: dubitas autem, an aliquis metus intercesserit: *presumitur non intercessisse, & valere professionem*: Item scis aliqualem metum intervenisse, dubitas autem an fuerit iuste incussus, & an gravis vel levis? iterum *presumendum est pro valore professionis*. Ratio utriusque est: quia cum constet de professione, & excusatio dubia sit, *possessio stat pro professione*. Sed ais certò te scire, quòd ex metu gravi iniuste incusso, fictè professus sis: ad hoc R. si ante quinquennium elapsum sic dubites, non tenens stare professioni; quia ante quinquennium jus non *presumitur ad ratificationem*: ergo nec tu *presumere debes in dubio*; ideoque *in eo dubio possessio stat pro libertate*. Econtrà verò si post elapsum quinquennium primum sic dubites, *tenens professione*; quia jus, ipsumque *Conc. Trid. Sess. 25. cap. 19. de Regul.* *presumit professum ratificasse suam professionem*; consequenter & ipse professus dubitans ita *presumere debet*; atque sic *possessio stat pro Religione*.

CONFERENTIA XXXVII.

51. **C**lericus de Iero dubitat, an vesperas cum completorio hodie recitaverit: an aliud votum vel promissionem ad impleverit, &c. An teneatur adimplere?

RESO-

RESOLUTIO: Manet obligatus adhuc implere secundum omnes, nemine contradicente, teste Tanero hic *disp. 2. q. 6. dub. 4. n. 48.* Et ratio est: quia certa est obligatio, & dubia persolutio, quæ, cum sint aliquid facti, in dubio non præsumuntur facta; ideoque possessio & præsumptio stat pro legis obligatione.

Quia autem nulla est regula sine exceptione, & hic excipe, nisi probabilem conjecturam habeas in contrarium; ut si dubitans, an vesperras recitaverit, meminerit se hunc in finem breviarum aperuisse, Dixit Dominus incepisse, præsumere poterit se eas absolvisse. Eodem modo si dubites, an in nocturno vel hora aliqua minori, recitaveris medium Psalmum, dum jam es in tertio Psalmo, facile te resolvere poteris, imò teneris credere te eum recitasse: quomodo enim pervenisti ad tertium, si primum & alterum non recitasti? Ita Homobonus apud Dianam p. 4. tr. 3. resol. 68.

Idque universaliter verum est, quodocunque ex parte operantis supponitur certa obligatio vel debitum aliquid faciendi, & dubia sit impletio tunc iterum possessio stat ex parte debiti certi, & solutio dubia non præsumitur. E. g. non ita primum contigit, iterumque tam debitorem, quam creditorem, dubitasse de solutione facta: quid igitur? & dat Sanch. de matrim. l. 7. Disp. 37. c. 10. n. 12. Debitorem teneri ad integram solutionem; eo quod creditor sit in certa possessione sui juris, propter dubiam solutionem privari non potest. E contra debitorem ab omni obligatione liberat Taner. cit. n. 49. Quia in tali dubio melior est conditio pos.

fidens: contra utrumque probabilius resolvit
Laym. apud Patrit. hic n. 85. Ad æqualitatem in-
 ter utramque partem servandam; utpote debito-
 rem teneri non ad integram solutionem, sed tan-
 tum ad partem debiti secundum proportionem
 dubii: tu sequere quod placet: sunt enim omnes
 tres sententiæ probabiles.

CONFERENCE XXXVIII.

52. **A**N eadem sit ratio dubii circa tempus obli-
 gationis inchoandæ, & finiendæ? e. g. an
 in die jejunii vigiliæ, quod finitur hora duodecima
 noctis, dubitans, an sonuerit hora duodecima, pos-
 sit comedere carnes: e contra an feriâ tertiâ ante
 cineres, quo licet comedere carnes usque ad horam
 duodecimam, post dubitans an sonuerit hora duo-
 decima quâ incipit obligatio jejunii, possit per-
 gere in vescendo carnibus? pro utroque sit

RESOLUTIO unica: In dubio circa tempus
inchoandæ obligationis, homo manet in possessione
 suæ libertatis. E contra, in dubio circa tempus
finiendi obligationem, lex manet in possessione
 obligationis. Et regula certa apud Patrit. hic
 n. 86.

Et patet prima pars de tempore inchoandæ obligatio-
 nis: Quia certum est legem obligare tota die naturali,
 usque ad horam duodecimam; de qua dubitatur, &
 ideo in dubio non præsumitur, feriâ tertiâ ante cineres
 homini licere vesci carnibus usque ad horam duo-
 decimam noctis, postquam incipit obligatio jeju-
 nii: ergo pro toto illo tempore homo habet liber-
 tatem suam vesci carnibus: adeoque dubitans cir-
 ca

ca finem, an sonuerit hora duodecima, non privatur sua, libertate vescendi carnibus; quia certum jus non tollitur per dubium. Econtra patet & altera pars de obligatione circa tempus finiendi obligationem; quia in die jejunii lex habet suam possessionem usque ad horam duodecimam noctis, de qua dubitatur, nec in dubio præsumitur: ergo possessio stat ex parte legis sive jejunii, ideoque non licet inchoare comedere carnes, donec certum sit sonuisse duodecimam.

At quid dicendum de sacerdote crastinâ celebraturo? R. cum distinctione: vel enim sacerdos habuit *dubium antecedens*, an scilicet sonuerit hora duodecima, omninò cessare debet ab ulteriori manducatione & potatione propter Reverentiam tanti sacramenti, ratione cujus tutior pars sequenda est. *Sanch. l. 12. de Matrim. Disp. 41. Laym. & alii.* Vel habuit *dubium consequens*, an scil. hac nocte horam duodecimam excefferit in edendo vel bibendo, probabile rectè censet Laym. n. 36. Sacerdotem posse celebrare. Ratio est: quia lex Ecclesiastica non videtur tam arctè adstringere conscientias in *dubio facti*, quod aliàs non præsumitur.

Cæterum si in loco illo sunt plura horologia, & unum jam sonuit duodecimam, aliud verò non: tunc qui post sonitum primi horologii ante sonitum alterius bibit vel comedit aliquid, potest sequenti die securè celebrare. Ratio est: quia talia diversa horologia habent se ad invicem, sicut duæ opiniones, quarum utramlibet amplecti in praxi: & aliàs secundum jura in odiosis potest ad ultimum.

Simile

Simile omnino prioribus dubiis est de juvene & sene in ordine ad jejunium servandum vel non servandum : quod si juvenis verè dubitet, an expleverit annum vigesimum primum, non tenetur jejunare, quia libertas est in possessione. E contra senex dubitans, an expleverit sexagesimum annum, tenetur ad jejunium; quia in hoc possessionem habet lex certa jejunii : patet ex dictis.

CONFERENCE XXXIX.

53. **Q**uia iterum aliud est dubium *obligationis contractæ* : ut si quis voveat aliquid, & dubitet, an se obligaverit sub mortali, an verò sub veniali tantum; aliud *dubium solutionis factæ*, ut si quis habeat plura debita, unum onerosum, alterum gratuitum, & facta aliquali solutione dubitat, an solutio illa sit debiti gratuiti vel onerosi; resolvendum hic est pro utroque

RESOLUTIO : In utroque dubio scil. *obligationis contractæ & solutionis factæ* (consideratis omnibus & nullo obstante) præsumendum est id, quod dubitanti favorabilius, seu minus onerosum est. Ratio est : quia favores sunt ampliandi & odiosa restringenda : & in dubio nemo præsumitur se velle gravare. Atque hinc

I. Quandocunque possessio non stat pro verbis voti, tenetur vovens in dubio ad id, quod minus est. Ita *Sanch. l. 4. moral. c. 6. n. 86.* Quare vovens aliquid, & dubitans, an sub mortali vel veniali tantum se voluerit obligare, (si neque ex vi verborum, neque ex quantitate materiæ dijudicari certò possit) censendus est se obligasse tantum sub veniali.

II. Item

II. Item qui vovit Rosarium, dubius, an integrum 15. decadum, tenetur solum ad minus 5. vel 6. decadum; quia hæc etiam vocantur communiter Rosaria B. Virginis. Ita *Suar. tom. 2. l. 4. c. 8. n. 5. Laym. Dian. & alii apud ipsos.* III. Item, ait Sanch. si quis vovit orationem vel eleemosynam simpliciter, satisfacere, si oret unum *Pater & Ave:* aut det unum obulum: excipit tamen noster *Patrit. hic n. 89.* Nisi tam modicum dare dedecet personam dantis. IV. Qui certus est se vovisse Religionem, dubitat autem, an Religionem in communi, an verò certam in particulari, potest ingredi quamlibet; quia possessio stat pro libertate quoad electionem. V. Item si dubitet, an promiserit solum ingredi, an etiam profiteri, satisfacit ingrediendo; quia votum in dubio obligat ad id, quod minus est, *Suar. cit. c. 8. n. 7.*

VI. Scis te vovisse castitatem, sed immemor verborum suorum dubitat, an promiserit castitatem perpetuam, an verò temporalem tantum usque ad tempus opportunum conjugii, potes eligere quod minus est, & tempore opportuno contrahere matrimonium. *Sanch. l. 4. c. 16. a n. 16.*

VII. Vovisti te non amplius tacturum mulierem, dubitas autem an id intellexeris de tactu fornicario tantum, an verò etiam de conjugali, non teneris abstinere à nuptiis; quia rursus possessio stat libertate. *Sanchez. l. 2. de Matrim. Disp. 41. n. 33.*

De Dubio Solutionis factæ.

VIII. Illud dubium prius extinguitur, quod magis gravat debitorem, utpotè onerosum prægratuito;

tuito: nomine proprio contractum præ alieno nomine contracto: id, pro quo currit interesse præ mero mutuo. IX. Canonicus toto anno Officium canonicum recitare neglexit, & ideo ad pias causas trecentos aureos restituere jubetur Confessario: respondet se, quamvis hujus obligationis immemorem ante paucos dies Ecclesiæ donasse statuat argenteam, quæ trecentis & amplius æstimetur aureis; non desunt DD. qui eum satisfecisse sentiunt; tum quia videtur esse virtualis intentio omnium dantium eleemosynam satisfaciendi per eam suis obligationibus, quas suis negligentis contraxerunt; tum etiam quia leges Ecclesiasticæ benignè interpretari debent. Ita Laym. cum Diana & aliis. Porro intelligenda est hæc doctrina de obligatione restituendi pro horis omni contracta ante talem indifferentem solutionem, non verò postea contrahenda: est enim hæc expressa inter damnatas ab Alexandro VII. propositio: *Restitutio fructuum ob omissionem Horarum suppleri potest per quascunque eleemosynas, quas antea Beneficiarius de fructibus sui beneficii fecerit.*

CONFERENTIA XL.

§4. Superior dubitat, an causa dispensandi sit iusta, & sufficiens, an possit nihilominus dispensare? R. affirmative: Ratio est; quia declinandum est ad clementiorem partem: idque exigit bonum & suave regimen Ecclesiæ: vix enim unquam Superior vel Confessarius privilegiatus auderet dispensare, si potestas dispensandi ad certos tantum casus extenderetur. Similiter quando dubita-

dubitatur, an dispensatio facta à Papa sit valida: vel an causa in dispensatione expressa sit *finalis*, ita ut sine illa non concederetur dispensatio; an verò sit tantum causa *impulsiva*; præsumendum est dispensationem esse *validam*; & causam illam fuisse *impulsivam*; Ita probabilissimè docent *Sanch. l. 8. Matrim. Disp. 21. n. 20. Sanctorel. Castrop. & alii.* Ratio autem est: Quia in re dubia judicandum est in favorem valoris actus, ut potius valeat, quam pereat; siquidem præsumptio prævalet in eò dubio possessioni legis contrariæ. Item in dubio, an peccatum, aut casus aliquis sit reservatus, præsumitur non reservatus: adeoque potest absolvi à confessario approbato quocunque; quia reservatio est odiosa & strictè interpretanda in favorem Poenitentis & confessarii. Ita *Suar. de Relig. tom. 2. lib. 4. c. 5. n. 15. Sanch. Filliuc. & alii apud Patrit. n. 91.* Item in dubio, an excommunicatio vel censura aliqua, privatio vel inhabilitas sit latae sententiæ ipso facto incurrenda, an verò sententiæ ferendæ, præsumendum est esse tantum sententiæ ferendæ: quia iterum odia sunt restringenda. Ita ex communior. *Avila. Koninck. Dian.* Denique in dubio, an sis legitimè natus, nisi evidenter demonstretur, non teneris sequi sententiam tutiorem, sed potes sequi mitiorem præsumendo te legitimè natum, saltem in materia justitiæ in adeunda hæreditate. *Ex l. filii ff. de his, qui sui vel alieni juris sunt.* Docet communis. *Ex Patrit. cit.*

CONFERENCE XLI.

§§. **D**ubitas, an heri vespas omiseris: an cogitationi veneræ consenseris, &c. An teneris

nearis

nearis id hodie ante missam confiteri? & affirmati-
 vè cum pluribus contra multos. Probatum autem
 valide. I. Ex universali omnium fidelium con-
 sensu, & praxi in lege nova, cujus initium igno-
 ratur. II. Ex Conc. Trid. ab Adversariis allega-
 to, quod potius nostræ quàm ipsorum sententia
 expressè favet, ait enim: *oportet à pœnitentibus om-
 nia peccata mortalia, quam post diligentem sui discus-
 sionem conscientiam habent, in confessione recenseri,
 etiamsi occultissima illa sint.* Et subdit. Nam venia-
 lia, quibus à gratia Dei non excludimur, quamvis utri-
 liter in confessione dicantur, taceri tamen circa cul-
 pam, multisque aliis remediis expiari possunt. Ecce
 Concilium à necessario confitendis solum exclu-
 dit peccata venialia, & ea mortalia, quæ post dili-
 gentem excussionem non occurrunt; ergo pec-
 cata mortalia dubia, quæ post diligentem sui dis-
 cussionem memoriæ occurrunt, non excludit;
 consequenter vult necessariò confitenda. Deinde
 concilium à necessariò confitendis excludit venia-
 lia; ob hanc rationem, quia per ea non excludi-
 mur à gratia Dei: sed per peccata mortalia dubia
 (supposito quod revera commissa essent) reverti
 excluderemur à gratia Dei: ergò hæc non excludit
 à necessaria confessione.

CONFERENTIA XLII.

56. **U**T etiam de *Maleficio dubio* aliquam mentio-
 nem faciamus, quæstio est non rara, an
 liceat adhibere medium aliquod, ad causandum
 aliquem effectum, v. g. febrim vel alium mor-
 bum curandum, quando dubitatur, an medium il-
 lud

lud sit naturale vel superstitiosum : seu an effectus talis fiat à causa naturali, vel à Dæmone ?

RESOLUTIO : Quando media illa adhibita sunt *res naturales* ; utpotè herbæ, radices, lapides, &c. In dubio præsumi potest causare effectum naturaliter, & sic licitè adhiberi, saltem cum protestatione contraria nolendi effectum illum, si à dæmone causandus sit : quando autem media illa sunt *res artificiales*, v. g. signa, preces certæ, characteres, funis, è quo fur suspensus fuit, &c. regulariter præsumendum est, esse superstitiosam, & non nisi dæmonis operatione, ex pacto saltem implicito, efficacia ; ideoque illis uti illicitum simpliciter est. Prout etiam illicitum semper est, petere à mago vel faga solutionem maleficii, quando dubitatur, an possit solvere sine novo maleficio. Ita Com. DD. in hac materia.

At quid de nostris (ut vocamus) flagellis dæmonum, Brevibus, &c. Nam & hæc, (refert Patrit. noster n. 93.) à juniore quodam scriptore annumerari superstitiosis. Resp. Brevia, sicut & alias res ab Ecclesia benedictas, licitè adhiberi contra infestationes dæmonum, & maleficia avertenda vel impedienda : quod si verò adhibeantur ad curandos morbos hominum vel animalium per modum causæ operantis cum certa spe effectus, certum est esse superstitiosum. Unde enim illa virtus vel effectus ? non à materia, ut clarum est : non ab ipso Deo vel ejus Angelo ; quia nulla constat promissio, Bulla, vel diploma. Igitur dicendum, & saltem tolerandum, si adhibeantur contra morbos solum per modum causæ imprecatoriae,

torix, ut ab ipso Deo effectus fiat intuitu sacrarum reliquiarum, & rerum aliarum ab Ecclesia benedictarum, ibi commixtarum, cum sola pia spe & fiducia in Deo ac sanctorum & Ecclesie meritis. Pro commendatione dictæ materiae refero, quod mihi contigit in Alsatia: dum enim me conveniret puella rustica tota misera & morti proxima, mihi que narraret quomodo in nuptiis propinato sibi ab adversario suo vitro vini, ejusque modica tantum parte gustato, cæperit male valere, & semper deterius, obtuli illi de dicta materia Brevium seu massa flagelli diaboli sumenda, quam sumpta statim evomuit vitra, officula, aliaque complura; quibus ejectis feliciter convaluit.

De Conscientia Scrupulosa.

57. **Q**uid propriè sit Conscientia scrupulosa, devertit Greg. de Valentia l. 2. hic q. 14. punct. 4. dicens: Etsi Scrupulus nonnunquam accipitur tam pro dubitatione malitiæ quàm pro opinione, quòd aliquid sit malum: tamen propriè conscientiam scrupulosam, nihil aliud esse, quàm anxiam quandam formidinem, ne fortè id ipsum sit malum, quod tamen licitum existimatur. Ratio sumenda est ex communi hominum æstimatione, scrupulum propriè ita intelligentium. Unde rectè notat Laym. hic c. 6. n. 1. Judicium, hominis verè scrupulosi, esse, si contra sapientium, imò & proprium judicium tale quidpiam agere peccatum non esse nihil minus inquietus sit. Sola scil. apprehensione, malitimens, & formidans, ne forte peccet, aut peccaverit, idque ex apprehensa solum & apparente

ratione i
hic disp
scrupul
cavendis
me dixi
quidam
catis pr
(& iste
scrupulos
futuris ne
damnatio
quis po
scrupulo

An l

58. **R**E
fceleratu
potest si
instituer
mentem
crucis r
quasi id
non sine
tur leth
re, qui
hibitus
lis, sine
pedibus
sus uti
Cum h
ratio

ratione inani, levi & futili: ut advertit Vasquez hic disp. 67. c. c. n. 8. quod sint aliqui nimirum scrupulosi circa præterita peccata, de futuris autem cavendis parùm solliciti. In quem sensum verissimè dixit Silvester V. *Scrupulosus est duplex: quidam enim est scrupulosus in recognoscendis peccatis præteritis, & timoratus in vitandis futuris (& iste communiter benè finit) quidam verò est scrupulosus in recognoscendis præteritis, & in cavendis futuris negligens & efferatus; & iste videtur æternæ damnationi propinquus.* Jam ergò quæritur, an quis possit licite operari contra Conscientiam scrupulosam? pro quo sit

CONFIDENTIA XLIII.

An licitum sit contra Scrupulos agere?

18. RESOLUTIO I. Is, qui Scrupulorum stimulis agitur, nefas esse suspicatur, aut putat sceleratum esse id, quod ad agendum proponitur, potest sine ullo crimine actionem sic propositam instituere, & prosequi inchoatam. Sic cui in mentem venit, mortale crimen esse stramina in crucis modum decussata pedibus conculcare, quasi id reverentiæ cruci debitæ officeret; aut cui non sine mentis agitatione aut conflictu, videretur lethale esse, die veneris panem cultro scindere, qui paulò ante carnibus disecandis fuisset adhibitus; is sanè ne quidquam urgentibus scrupulis, sine ulla prorsus culpa, potest & stramen pedibus conculcare, & cultro in promiscuos usus uti impune. Ita *Salosa hic. tr. 8. §. 2. n. 7.* Cum his verbis; atque hæc est tam pervulgata

E 2

Theo.

Theologorum omnium, & quod rarissimum est, nemine repugnante tam constans sententia, ut supervacaneum omnino sit singulorum nomina depromere. Et verò

Ratio est manifesta: Medios enim inter angustias, quibus phantasia agitur, & prima mentis apprehensio percellitur, istud sibi iudicium formare mens potest, nugae esse & deliria, quae obvolvuntur animo; ac proinde verè illicitum non esse, quod vana specie videtur illicitum: hoc autem iudicium quisquis sequitur, conscientiae verè dictamen sequitur. Neque verò quidquam refert, ingentes nihilominus animi remorsus quod persentiscat, nam scrupulorum hi morsus sunt, non Conscientiae: scrupuli autem Conscientiae tribunal non ascendunt, cuius solius est diiudicare rem, non verò leviter & de nihilo suspicari. Hinc qui sic agit, scrupulis repugnat, non conscientiae: istud autem semper est licitum: igitur, &c. At inquit: nequidquam angerer circumstrepentibus undique licet Scrupulis, istud si mihi praestituere possem iudicium, licitum esse, quod praemanibus habeo: verum ex adverso ita exagitor, ut de actionis meae indemnitate & innocentia nihil quidquam pro certo queam diiudicare & statuere. R. Ita quidem tu. Verum nonne haec ipsa diiudicandi impotentia, signum est evidentissimum scrupulis te agitari, eorumque importunis clamoribus totum tibi offuscatum esse cerebrum, mentisque tribunal conturbatum? consequenter sic Scrupulis impetitus potes eos habere despectui, iisque directe opponere atque agere ea omnia, quae à Scrupulis non exiguntur.

Cred
pulis se
istud et
quibus
scrupul
de morb
festum:
pulis ad
moral. c.
tra scrup
tione co
mulacra
58.
citum ta
pulorum
oppon
Sarasac
Ratic
Etenim
mata,
mum o
dulges,
tasmata
intrepie
mori in
quae sua
moda,
dam scr
similes
portun
panem
hic tu
Credo

Credo inquis, hæc ita esse, licitumque esse Scrupulis sese opponere, dum veri sunt Scrupuli: at istud est mihi ambiguum, an verè Scrupuli sint, quibus exagitor. & Hoc ipsum purum putum scrupulosæ mentis esse genium: quo magis enim de morbo tuo ambigis, magis eum facis esse manifestum: ut tamen etiam hac ex parte omne Scrupulis adimam effugium, istud tibi cum Sanchez *l. 1. moral. c. 10. n. 80.* assero; sufficere, ut tutò contra scrupulos possis agere, si tantum probabili ratione constet, scrupulos esse vana peccatorum simulacra, quibus impeteris.

§8. RESOLUTIO II. Scrupulosi non licitum tantum est, sed etiam longè consultius, scrupulorum repræsentationibus refragari, iisque sese opponere. Est iterum com. TT. sententia ex Sarasa cit. n. 11.

Ratio ex ipsa scrupulorum origine desumitur. Etenim cum Scrupuli non nisi vana sint phantasmata, quæ ex timida corporis temperie ut plurimum ortum suum habeant, quò magis timori indulges, eò magis exacuitur: fugantur autem phantasmata & timoris terribilia, quando ipsis intrepida objicitur impressio: quid est autem timori indulgere & cedere, quàm ea tandem agere, quæ suadet timor? ut ergo hæc evadantur incommoda, nihil est consultius, quàm frontem impavidam scrupulis obtendere: & re ipsa ostendere, te similes aculeos floci facere: & cum tibi sese importunè ingerit cogitatio, peccatum esse tali cultro panem scindere, quo hesternæ tactæ sunt carnes, hic tu ne immorare, sed fortior surge, illudque

E ;

secum

tecum sic statue; ob hanc ipsam causam, quod mortale scelus mihi visum est id, quod aggredior non alio utar cultro, quàm hoc, de quo controversatur; neque id confitere, quantumcunque scrupuli obganniant, tutusque ad sacram communionem accede; atque sic evades victor tui. Et hæc est securissima Scrupulis curandis medicina fæta unica.

§9. RESOLUTIO III. Sæpe etiam tenetur scrupulosus agere contra scrupulos. Ita *Thom. Sanchez l. 1. in præcept. c. 20. n. 83. Valent. Sayr, apud Sanchez cit. n. 14.*

Ratio est: Quia scrupuli mentem sæpe vehementer perturbant, plurimas actiones bonas, præcepto divino aut Ecclesiastico imperatas, præcediunt, animos ad præclara assurgentes succidunt, ad desperationem incautum paulatim deducunt, ineptumque reddunt, ut munere suo institutaque vivendi ratione benè alacriterque defungatur, cerebri vires defatigant, ac denique insanix incurrendæ periculum inducunt præsentissimum: ergo certissimum est, quod quisquis hoc morbo laborat, jure naturæ charitatisque propriæ, de remedio illi conquirendo, sibi que prospicere teneatur: cum ergo aliud nullum supersit, hujusmodi scrupuli superandis, quàm iis minimè indulgere, fortiterque obistere, sanè ad hoc remedium necessariò recurrendum est; & contraria suis scrupulis agere non tantum poterit scrupulosus sed & debet.

An, 8

60. R

nis, bu
scrupu

ca ad p

Rati

ciores

cerebru

cunt fo

mentur

tur, sub

R. I.

familia

Contag

inveni

cet. I

quanto

conetur

veam c

tuos m

timeri

suspica

61.

scrupu

enim a

homin

nititur

sancti

CON

CONFERENCE XLIV.

An, & quænam sint alia remedia ad arcen-
dos sanandosque scrupulos?

60. RESOLUTIO I. Cum liquido constet,
frequentius scrupulos ex naturali sangui-
nis, humorumque mala temperie, ortum ducere,
scrupulosis sæpe adhibendæ sunt medicinæ physi-
cæ ad purgandum sanguinem melancholicum.

Ratio est evidens; quia medicinæ physicæ tena-
ciores humores dissolvunt, sanguinem reficiunt,
cerebrum purgant; adeoque maximum condu-
cunt scrupulis remedium; utpote quibus funda-
mentum ipsum, cui inferuntur, & esca quâ nutriun-
tur, subducenda sunt quantocyus.

R. II. Scrupulosus cum scrupuloso non agat
familiariter, quantumcunque modestus sit & pius.
Contagiosus enim hic morbus est, & ubi materiam
invenit impressionis capacem, etiam contactu no-
cet. Neque enim quemque latet, scabiosam ovem
quantocyus ovi sibi simili scabiem affricare; & si
conetur cæcus cæcum ducere, ambo facile in fo-
veam cadent: & denique scrupulosi augent mu-
tuos metus mutuis colloquiis, cum timeat ea, quæ
timeri videt, & quæ antea timenda esse minimè
suspiciabatur.

61. R. III. Scrupulosus ne quidem secum de
scrupulis multum agat, disputet aut deliberet. Hæc
enim altera est dæmonis techna, ut scrupulosum
hominem dementet facilius, ei solitudinem suadere
nititur, & persuadere tandem, ut rebus omnibus,
functionibus procul amandatis, multum secum

E 4

agat,

agat, cogitet, & expendat; tum verò velut agmine facto undique irruunt rationes falsæ, peccatorum adumbratæ species, vani metus; totamque & phantasiâ, & animam simul infestant crudelissimè: itaque scrupulosis otium solitudoque devotanda est studiosissimè, ne mens dum nihil agit, agatur in transversum, atque agat pessimè. Dices, actiones præteritas dum examino, discutere penes me non possum, an blasphemis cogitationibus, aut impuris suggestionibus consenserim, an non consenserim? R. Quod si ex scrupulorum tibi sit materia, & in qua solita pateris animi tormenta, minime tibi illis examinandis esse inhærendum; sed quoties non ita certus es de malitia actionis peractæ, ut juramento affirmare audeas, te peccatum sponte tua & plena libertate commisisse, istud debes statuere, nullam actionis tuæ malitiam voluisse, ac proinde non peccasse. Aut proinde quid Blos. de Consc. n. 20. §. 4. dicat. *Cum scrupulosi non tantum rationem, sed & umbram peccati ita horreant, ut ejus tantum metu vexentur; non est credibile, eos rem expressè ut malam aggressos fuisse, vel aggressuros, quamdiu scrupulosi sunt. Non enim simulant tantus peccati horror, ac ab eo voluntatis aversio, & libera ejusdem, licet expressè præcogniti, volitio.*

R. IV. Efficacissimum contra scrupulos remedium docent communiter DD. esse, ut scrupulosus judicio ac consilio docti & experti confessari omnino se subjiciat & acquiescat, ejusque moniti se conformet. Ratio est: quia quilibet in propria casu solet esse cæcus: ergo persuadeat sibi scrupulosus, quod unusquisque consilio confessari

ri sui tutò ac quiescere possit; nec debeat alios & alios consulere, ne animum assuescat ad anxietates inutiles diutiùs fovendas, sed juxta consilium Sapient, i. *sentiatur de Domino in bonitate*; qui non est tam rigidus & durus, ut bonæ voluntatis hominibus peccata adscribat, & pœnas decernat, nisi certò fereos sciant. Dices fortè, te multò magis præ confessario tuo sapere, probiusque callere ea, quæ conscientia spectant jura.

Sed contrà est; nam licet fortasse speculativè sis sapientior, magisque peritus Theoriæ, practicè tamen, scrupulosus cum sis, longè illo es inferior. Etenim ut clarè loquar; ob cerebri intemperiem, angorem animi, metusque superfluos & medicinam morbo ex arte possis attemperare, & suo tempore bona ratione applicare. Cede igitur quantumcunque sapias, & tunc verè sapias.

Verum ut remedium hoc, quod tanti momenti est, scrupulosi morbo suo rectè applicent, paucula quædam sunt observanda: ac primò quidem definitionem rei agenda aut omittenda à confessario scrupulosus petat simpliciter; rationes verò cur hoc aut istud statuatur, minimè exposcat. Eas enim si requirat, manifestum est non tam viri prudentis judicio, quàm rationibus velle adhærere. Hoc autem non est alieno duci judicio, sed suo; quod tamen scrupuloso minimè expedit. *Secundò* scrupulum confessarius dum dissolvit, & tibi quid faciendum sit dum explicuit, cave, ne libros aut alium confessarium consulas. Nam ut disertè Navarr. Laym. Lugo & alii Theologi, non alia ratione tam facile innodantur scrupulorum animi, quàm

si plures adeant, quorum placita expiscantur. *Ter-
tio*, ne scrupulosus cum confessario multum agat
de scrupulis: neque confessarius veteres scrupulos
tangat; sed adhortetur illum, ut scrupulos discat
superare v. g. tali cultro & non alio scindendum
panem, &c. Confessionem veterem peccatorum
non esse repetendam. *Ita Sarasa hic à n. 36.*

CONFERENCE XLV.

Quomodo agere debeat Confessarius cum
iis, qui in oratione perpetuis anguntur
scrupulis.

61. **R**esp. Severè illis probibeat, ne quidquam
repetant, sive bene sive male recitasse sibi vi-
deantur. 2. Revocet illis in memoriam, quòd est
communior & verior sit sententia Theologorum
etiam internam attentionem requirentium, proba-
bilis tamen etiam, quamque tutò secundum *Le-
mannum & Lessium* sequi possit, sit sententia *Navarri
& aliorum*, nullam attentionem internam requiren-
tium, sed externam tantum, quæ omnem actionem
impossibilem cum attentione interna excludat,
licet animo voluntariè quis distrahatur: quanto
minus ergo involuntariæ distractiones (quales
plerumque ejusmodi scrupulosi patiuntur) ob-
stant obligationi ad recitandas horas canonicas
adimplendæ? 3. Suadeat, ut, si fieri possit, cum
socio eas recitent: sic enim partim exemplo, par-
tim pudore retrahentur à repetitione verborum
semel prolatorum. 4. Ostendat illis, quàm pa-
rum finem per scrupulos suos intentum obtinent
hujusmodi repetitione: quid enim aliud quærunt,
nisi

nisi ut
magis
petitio
tionis
orator
presen
ret, no
gratiam
piam f
magis
fincere
ejusqu
xilium
Qua i
tis vaf
quit, a
inimic
mansi
Deo
à pusi

62. C
aut el
Sara
ab ov
tus c
R
offer
tum

nisi ut debitam Deo reverentiam exhibeant, sicque magis eidem placeant; atqui per crebras adeo repetitiones contrarium potius effici, vel ipsum rationis lumen dicat. Quis enim inter homines oratorem de laudibus Regis aut Principis in ejus præsentia dicturum, si eadem semper verba repeteret, non offensam potius Regis aut Principis, quam gratiam promeriturum credat? & potestne quispiam sibi promittere, se in repetitione non æque, vel magis distractiones passurum; itaque scrupulosus sincero animo ad Deum per orationem confugiat, ejusque contra dæmonis versutias & insultus, auxilium imploret: præsentissima hæc est medicina. Qua ipsa arte ad superandam importunissimi hostis vafritiem usus est David. *Contristatus sum, inquit, in exercitatione mea, & conturbatus sum à voce inimici. Quid deinde? ecce elongavi fugiens & mansi in solitudine* (precibus nim: intentus & Deo) ut quid? *Expectabam eum, qui saluum me fecit à pusillanimitate spiritus & tempestate.*

CONFERENCE XLVI.

Quid sit Stimulus Conscientiæ?

62. Quid propriè stimulus Conscientiæ sit, à nemine hætenus (quantum scio) clarius aut elegantius descriptus est, quam à P. Antonio de Sarasa; cujus proinde verbis rem totam, ut ajunt, ab ovo incipiamus, atque ordine quo geruntur intus omnia, singula prosequamur.

RESOLUTIO: Quam primum peccandi sese offert opportunitas, illicò suboriri tibi senties metum quemdam animi, quo evidenter judicas, tibi quo-

que ipsi dicis, *res hac aut actio, quam aggredieris, est plane illicita*; atque hoc iudicium est ipsissima Conscientia seu dictamen superioris rationis, cui actionem faciendam voluntas debet necessario attemperare. Quomodo ergo fit (inquies) quod voluntas sapientissime duci suo, rationique recte non obediat, & in contraria feratur? R. Interea dum in superiori parte animae pronuntiatur haec sententia, *illicitam nempe rem esse, quae est praemanibus*; in inferiori parte animae; in qua corporeae affectiones dominantur, per mali naturae ardentis praesentiam, accenduntur igniculi quidam (passiones voco) ex quibus fumi & fuligines evaporant, qui cerebrum inficiunt, totamque caeca caligine mentem involvunt. E.g. Impudicitiae aut iniustitiae committendae sese offert occasio: *illicitum id esse, in suo tribunali pronuntiat conscientia*; Atque hoc decretum in superiori parte animae affigitur, ac voluntati, seu appetitui rationali intimatur. Interim affectionibus suis excitata inferior portio animae (appetitus naturalis) forum, id est mentem occupat, & insanis omnia complet clamoribus; veluti dum praesenatus foribus plebecula insipientis gliscit seditio. Hinc cogitationes haec aut similes subeunt animum: etsi res a conscientia iudicetur illicita & impudica, naturae tamen & corpori gratam esse, & huic aliquid esse concedendum: item rem esse utilem, & magni lucri occasionem nunc adesse praclarissimam, quam, cum elapsa est, non facile erit revocare: adolescentiam id requirere, saltem semel committendum crimen; quibus rationibus & mens percellitur, & ratio

offusca-

offuscatur, appetitus instigatur, & caro accenditur. Atque ita in hoc seditioso affectionum conflictu, defendentibus se invicem cogitationibus, accusantibus & excusantibus, præpeditur mens & quasi tenebris obvolvitur, adeo ut superius Conscientiæ decretum, voluntati quasi præ foribus affixum, legere aut mens non possit, aut etiam nolit: & sic tandem contra Conscientiæ præscriptum, seditioni passionum succumbit, & in earum concedit partem malorum, in quæ se conjicit admodum secunda; quia naturæ exardescens fulgine excæcata, præceps fertur misera, & nescit quò: sciet autem malo suo, scelus dum expleverit; & mox cum nebula transierit, apparitoris instar aderit Conscientia, in jus te illicò citatura. Istud enim ei à supremo omnium Domino demandatum est officii, ut statim, nullà interposità morà, peccantem occupet. Atque hic incipit *stimulus conscientiæ*, sive peccati memoria, id est, sceleris Conscientia: ejusdem nuda confessio: decreti à conscientia lati (*hæc actio est illicita*) memoria: exprobratio conscientiæ, quòd contra dictamen suum pertinaciter egeris: neque ullus datur tergiversandi locus, aut negandi evasio; quia tam recens est sceleris commissi memoria, imò ipsa præsentia: improperat inconstantiam: exprobrat impudiciam: arguit contemptum Dei, legisque ab eo latæ tam facilem transgressionem: irritatam offensi Dei Majestatem ob abjectissimam carnis petulantiam, quæ ne in hominum oculos sine summo pudore & infamia veniat (ob sordidissimas, & quæ illicò perituræ erant voluptates, fædo

con-

commerico venditas esse cœlestes æternasque delicias : scorti familiaritatem infamem divinæ amicitiae esse præpositam : conculcatum sanguinem Christi morientis (pretium animæ) turpia momentanea libidine divenditæ, &c.

Hæc itaque sunt, quæ Titulo præsentis Conscientiæ, *quid sit stimulus conscientiae*, clarè & abundanter satisfaciunt, tormenta & aculei, quos sceleribus vindicandis, tortoris instar admovet conscientia ; in quibus tolerandis tota consistit peccantis animæ carnificina.

63. Petes : Undè proveniat, quod aliqui peccatores perversè viventes læti tamen sint & hilares, nec ullos sibi à conscientia stimulos admoveri persentiscant ? R. Tales non admorderi scelerum conscientia, quia jam fortè derelicti sunt à Deo, & ideò nec conscientia vicarias Dei partes agit, ubi medicinam omnem subtrahit pertinaciâ nimia defessum Numen. Unde apud Jeremiam c. 51. Deus ipse : *Curavimus*, inquit, *Babylonem*, & non est curata: derelinquamus eam quoniam pervenit usque ad cœlos iudicium ejus (neque à subalterno iudice quidquam in terra movetur) quia elevatum est usque ad nubes iudicium.

Hæc audis peccator, & non expavescis ? edne causam tuam vis protrahi, unde nulla dabitur appellatio ? interim ne tibi de conscientiae silentio plausum des ; quia horrendum verè est silentium, & omni clamore terribilius. Neque verò quæ tacet modò, tacebit semper. Age nunc pro libidine & lubentia vitæ commodis utere & abutere : os obstrue arguenti te conscientiae. Verùm cum

ad vitæ scelerumque metam perveneris, silentium solvet ista, & tum demum sensum animi aperiet in luctus tuos. Tunc enim patrocinantem Dei manum frustra exposces, & præ timore undique diffuses, aculeisque undequaque sese ingerentibus, dolori tuo nequaquam implorabis medicinam.

Itaque si (quod propitius avertat Deus) ita fors aut imbecillitas, aut etiam perversitas tua tulerit, quisquis es mortalis, ut mortiferi te facinoris reum sagax conscientia invenerit, aut in ipso scelereprehenderit, & si tam infelicitè deprehenso manus injiciat, indignitatemque facti coepit exprobrare, contemptamque sese criminatur, contemptam insuper Numinis Majestatem, contemptum denique omne jus & fas: hæc inquam, & similia si menti occurrant, nullam tamen diffidentiam consequendam gratiæ intermixta, quin potius magna eam obtinendi cum fiducia, certò tecum statue, conscientiæ tibi faventis has voces esse, quæ instar Pædagogi non ideò castigantis te, sed potius corripientis, & ad meliora revocantis, si non dulces, amicos tamen sibilos explodit. Eos proinde, si sapis, illicò sequere, ut tecum tibi benè sit, necque aliâ insistas viâ: cum irato & offenso Deo pacem fac, ut tandem aliquando depositâ perviciâ, pacem obtineas & lætam & constantem, tibi que benè sit à te ipso, à tua, inquam, conscientia, quæ dum in via es, partes agit vicarias Dei: conscientiam itaque observa, & servabit te conscientia.

O. A. M. D. G.

TITU.